

**ANALYS AV HÖGSKOLEVERKETS BESLUT
OM EXAMENSTILLSTÅND FÖR DE NYA
LÄRARUTBILDNINGARNA**

Maj 2011
Berndt Hjältn

Innehåll

1. BAKGRUND	5
2. SAMMANFATTNING	5
3. EXAMENSPRÖVNINGARNAS FÖRUTSÄTTNINGAR	6
4. TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	6
5. LIKVÄRDIGT, FÖRUTSÄGBART, TRANSPARENT	7
6. KVALITETSASPEKTER OCH KRITERIER	9
7. PRÖVNINGARNAS UTFALL TOTALT OCH PER EXAMEN	12
8. PRÖVNINGARNAS UTFALL PER LÄROSÄTE	15
9. SAMMANFATTANDE KOMMENTARER	22
10. BEDÖMARGRUPPERNA OCH DERAS ARBETE	25
11. FÖRNYAD PRÖVNING	27
12. SLUTSATSER	29

BILAGOR

Bilaga 1. Kvalitetsaspekter och kriterier vid examenstillståndsprövning för de nya lärarexamina	32
Bilaga 2. Enkät till lärosätena	34
Bilaga 3. Enkätsvaren	36
Bilaga 4. Utfallstabeller	44

1. BAKGRUND

Denna rapport har utarbetats på uppdrag av Expertgruppen för kvalitetsfrågor, en arbetsgrupp inom Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). Syftet är att analysera de av Högskoleverket (HSV) nyligen genomförda prövningarna av ansökningar om examenstillstånd för de lärarexamina som träder i kraft den 1/7 2011. Rapporten är tänkt att utgöra underlag för den pågående dialogen mellan SUHF och HSV om arbetet med kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling av landets högskoleutbildningar, varför de generella slutsatser som kan dras av de aktuella prövningarna är av särskilt intresse. Syftet är inte att överpröva HSV:s beslut, utan att få en bild av i vilken utsträckning prövningarnas utfall framstår som begripliga och om de krav på förutsägbarhet, jämförbarhet och transparens som enligt HSV ska känneteckna det nya systemet för kvalitetsutvärderingar är uppfyllda. Det är samma krav som SUHF framfört i en tidigare granskning av HSV:s program- och ämnesutvärderingar (*Rapport från SUHF:s arbetsgrupp för diskussion kring HSV:s utvärderingar av kvaliteten i lärosätenas utbildningar*, 2008). Examensprövningar ingick inte i granskningen, men kraven på att kunna förstå hur HSV motiverar sina beslut har lika hög aktualitet i dessa. De examina som ingår i föreliggande rapports analysunderlag är ämneslärar-, förskollärare- och yrkeslärarexamen.

2. SAMMANFATTNING

Enligt den analys som utgör underlaget för denna rapport finns det brister i prövningarna av examenstillstånd för de nya lärarutbildningarna. Bristerna rör framför allt prövningarnas transparens. Den bristande transparensen i bedömargruppernas yttranden får till följd att även bedömningarnas likvärdighet framstår som bristfällig. Det betyder inte nödvändigtvis att prövningarna rent faktiskt brister i kvalitet och jämförbarhet, men att döma av svaren på den enkät SUHF skickat ut till lärosätena förhåller det sig så. Lärosätena identifierar även problem avseende prövningarnas förutsägbarhet, den information som föregick prövningarna och bedömargruppernas intervjuer. Om HSV:s anvisningar varit tydligare, bedömargruppernas yttranden varit utförligare och motiven för bedömningarna av de enskilda kvalitetsaspekterna redovisats på ett mer detaljerat sätt, hade sannolikt många av de frågor som prövningarna väckt kunnat undvikas. Det är inte tillfredsställande att prövningarna av rätten att anordna några av landets viktigaste utbildningar innehåller så många oklarheter.

Analysen visar också att de kvalitetsaspekter som tillämpats inte har samma vikt i den samlade bedömningen. Bristande kvalitet i utbildnings- och kursplaner liksom bristande lärarresurser har haft en avgörande betydelse för avslagsbesluten. Att kvalitetsaspekterna har getts olika vikt är inte anmärkningsvärt i sig, men borde ha klargjorts på förhand i syfte att öka prövningarnas förutsägbarhet, alternativt i efterhand för att öka prövningarnas transparens och likvärdighet.

Även om Högskoleverket får ta ett stort ansvar för examensprövningarnas brister så ligger inte ansvaret enbart, eller kanske ens huvudsakligen, på verket. Regeringen har formulerat en tidsplan som varit orealistisk, både för HSV och för lärosätena. Om omsorgen om lärarutbildningarnas kvalitet prioriterats så högt som det framstår i den offentliga diskussionen borde examensprövningarna ha fått betydligt gynnsammare förutsättningar. Möjligen hade utfallet av prövningarna då också blivit annorlunda. Att Högskoleverket beslutade genomföra en förnyad prövning så nära den ordinarie beror på att verket gjort bedömningen att prövningarnas förutsättningar och genomförande påverkat utfallen. Detta förfaringssätt ökar emellertid vare sig regeringens eller verkets trovärdighet i den aktuella frågan. Förtroendet för statsmakternas arbete med utveckling av de svenska högskoleutbildningarnas kvalitet riskerar tvärtom att minska.

3. EXAMENSPRÖVNINGARNAS FÖRUTSÄTTNINGAR

Regeringen har beslutat ersätta den nuvarande lärarexamen med fyra nya examina:

- Förskollärarexamen
- Grundlärarexamen
- Yrkeslärarexamen
- Ämneslärarexamen

Grundlärarexamen har tre inriktningar; arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3, arbete i grundskolans årskurs 4-6 samt inriktning mot arbete i fritidshem.

Ämneslärarexamen har två inriktningar; arbete i grundskolans årskurs 7-9 och arbete i gymnasieskolan. Underlager för denna rapport är prövningarna av de tre första examina. Prövningen av ämneslärarexamen ingår således inte i analysunderlaget, däremot i den enkät till lärosätena som genomförts som en del av uppdraget.

Förutsättningarna för de examensrättsprövningar som Högskoleverket nu genomfört avviker från andra prövningar på ett antal punkter. En grundläggande skillnad är att regeringen beslutat införa ett antal nya examina och att samtliga examensrätter måste sökas, oavsett om lärosätet tidigare haft rätt att utfärda lärarexamen enligt den nuvarande examensordningen. En annan skillnad är ansökningarnas stora omfattning. Totalt har lärosätena lämnat in 149 ansökningar. En tredje skillnad är att tidsplanen för både lärosätenas ansökningar och prövningarnas genomförande har varit mycket pressad, vilket medfört en stor arbetsbörda för båda parter. Det kan finnas anledning att betona att denna förutsättning bestämts av Utbildningsdepartementet, inte av Högskoleverket. En fjärde faktor är de ovanligt stora negativa konsekvenser ett avslag kan få för berörda lärosäten och deras personal. Med tanke på att det är första gången en prövning görs enligt den nya examensordningen ställs dessutom extra stora krav på stringens i bedömningen till följd av den ”prejudicerande” karaktär en förstagsgranskning har. Slutligen gäller prövningen en utbildning av stor nationell betydelse, som har många intressenter och som av detta skäl tilldrar sig ett stort politiskt intresse.

Sammantaget har dessa förutsättningar skapat en ogynnsam situation för examensprövningarnas genomförande. Man kan befara att det också kan ha påverkat deras kvalitet, trots stora ansträngningar från samtliga inblandade. Det faktiska utfallet hade kanske blivit detsamma även under mer gynnsamma omständigheter, men risken för sämre underbyggda bedömningar och slutsatser ökar under de förhållanden som präglat prövningarna. Dessutom har förutsättningarna, framför allt tidspressen, gett upphov till frågor och ifrågasättanden som under mer gynnsamma förhållanden sannolikt hade kunnat undvikas.

4. TILLVÄGAGÅNGSSÄTT

Underlaget för analysen utgörs av HSV:s beslutsrapporter för de tre förstnämnda examina ovan och de dokument som kommunicerades med lärosätena inför prövningarna (se bilaga 1). Prövningarnas kvantitativa och kvalitativa utfall har analyserats med utgångspunkt från beskrivningarna i bedömargruppernas yttranden. Både ansökningar som avslagits och beviljats ingår i underlaget. Dokumentanalyserna har kompletterats med en intervju med högskoleverkets huvudansvarige utredare. Dessutom har en enkät med frågor om prövningarnas genomförande distribuerats till de deltagande lärosätena (se bilaga 2 och 3).

Ambitionen har varit att avgöra om det med ledning av bedömaregruppernas yttranden går att förstå hur de kommit fram till sina slutsatser. För att uttrycka det annorlunda; uppfyller yttrandena både i sin helhet och i bedömningen av enskilda kvalitetsaspekter kraven på likvärdighet, förutsägbarhet och transparens? Innan denna fråga besvaras ska jag kort redogöra för innebörden av dessa begrepp och för de kvalitetsaspekter och kriterier som bedömarna utgått från i sitt arbete.

5. LIKVÄRDIGT, FÖRUTSÄGBART, TRANSPARENT

Rubrikens begrepp ska känneteckna det nya system för kvalitetsutvärdering som infördes i januari 2011, enligt presentationen av rapporten *Högskoleverkets system för kvalitetsutvärdering 2011-2014* (Rapport 2010:22 R) på verkets hemsida. Högskoleverket har visserligen inte utlovat att de rubricerade förhållandena ska gälla även för examensrättsprövningar, men det är högst rimligt att så är fallet. Det ligger dessutom i linje med slutsatserna i SUHF:s rapport från 2008. Utgångspunkten för rapporten var de svårigheter lärosätena hade att tolka utfallet av Högskoleverkets ämnes- och programutvärderingar. Det är positivt om HSV i det nya systemet avser att gå sektorn till mötes i denna fråga, men verkets rapport innehåller inga konkretiseringar av hur begreppen ska tolkas eller hur ambitionen att uppfylla dem ska uppnås. Risker är därför att de huvudsakligen får ett symbolvärde. Med tanke på att begreppen utgör analysens utgångspunkt vill jag kort kommentera hur jag uppfattar dem och, med utgångspunkt från en analys av de aktuella prövningarna, identifiera några förutsättningar som bör vara uppfyllda för att likvärdighet, förutsägbarhet och transparens ska kunna känneteckna framtida examensrättsprövningar.

5.1 Likvärdighet

Begreppet har huvudsakligen två innebörder. Den ena är den interna likvärdighet i bedömningen som förutsätts känneteckna varje utvärdering och prövning av examenstillstånd. Den innebär att de ansökningar som är föremål för granskning bedöms på ett likartat sätt, oavsett vilka bedömare som genomfört granskningen. Förutsättningen för att detta mål ska uppnås är att det finns väl utformade bedömningskriterier för varje kvalitetsaspekt. För de aktuella prövningarna finns en förteckning över kvalitetsaspekter och kvalitetskriterier som kommunicerats på förhand och som dessutom bifogats varje enskilt beslut (se bilaga). En annan förutsättning är att bedömarna använder dessa kriterier på ett konsekvent sätt. Detta underlättas om bedömaregruppen utgörs av samma personer vid samtliga bedömningar och/eller om samma personer genomför intervjuerna med lärosätenas representanter. Vid omfattande prövningar/utvärderingar görs i regel en arbetsfördelning som innebär att bedömaregrupperna delas i mindre grupper med olika ordförande. Den interna likvärdigheten förutsätter då att bedömningarna av både samma och olika lärarexamina genomförs på ett sådant sätt att interbedömarereliabiliteten garanteras. I ett så stort ”projekt” som det här är fråga om är detta en grannliga uppgift.

Likvärdighetens andra innebörd är att det finns en hög grad av koherens mellan olika utvärderingar/examensprövningar (av t.ex. lärar- och sjuksköterskeutbildningar). Syftet är att kunna ge likvärdiga svar på frågan om vad som generellt kännetecknar en högskoleutbildning av hög kvalitet, oavsett utbildningsområde. Denna ambition motverkas av den ofta artikulerade uppfattningen att HSV i sina bedömningar ska ta hänsyn till varje utbildnings specifika förutsättningar. Kraven framstår som tämligen svårförenliga, speciellt om likvärdigheten dessutom ska gälla över tid. Utbildningar förändras och därmed också såväl krav som bedömningsområden. Trots detta skulle det vara en fördel om HSV i samarbete med sektorn formulerade de generella karakteristika som kännetecknar en utbildning av hög kvalitet.

I denna rapport utgår jag från begreppets första betydelse. Frågan kan då formuleras på följande sätt: Framgår det av beslutsrapporterna att bedömningarna gjorts på ett likvärdigt sätt, både med avseende på samma utbildning vid olika lärosäten och olika utbildningar vid samma lärosäte?

5.2 Förutsägbarhet

För att kravet på förutsägbarhet ska vara uppfyllt krävs inte bara att HSV formulerat ett antal kvalitetsaspekter och kriterier. Dessa måste också uppfylla rimliga krav på validitet och reliabilitet, samt vara kända på förhand av utbildningsansvariga, studenter, lärare och andra intressenter. Det ställs idag klart uttalade krav från Högskoleverket på att lärosätena ska ge studenter information om vilka krav som utbildningen ställer på dem, i syfte att underlätta deras lärande. På ett liknande ställer lärosätena krav på HSV att de kvalitetsaspekter och kriterier som används vid en kvalitetsbedömning ska vara kända på förhand om de ska kunna bidra till kvalitetsutveckling av utbildningarna. Även eventuella kompletterande anvisningar till bedömargruppen om t.ex. kvalitetsaspekters och kriteriers viktning ska kommuniceras med lärosätena på förhand. Det är en fördel om kvalitetsaspekterna och kriterierna dessutom utarbetas tillsammans med representanter för sektorn.

5.3 Transparens

Begreppet har två huvudsakliga innebörder. Den första innebär en möjlighet att i detalj förstå hur bedömargruppen kommit fram till sina slutsatser, såväl av enskilda kvalitetsaspekter som av bedömningen i sin helhet. Om kravet på transparens i denna mening är uppfyllt så är det möjligt att fullt ut förstå hur omdömen som t.ex. ”tillräcklig” eller ”otillräcklig” i varje enskild aspekt underbyggs. För detta krävs emellertid antingen en detaljerad redovisning av både bedömningsunderlag och av hur bedömnarna kommit fram till sina slutsatser, och/eller tillgång till samma skriftliga och muntliga information som bedömargruppen haft som underlag. Den förra förutsättningen är möjlig att uppfylla men knappast den senare. Utöver bedömnarna är det endast de sökande lärosätena själva som har tillgång till de fullständiga uppgifterna.

Begreppets andra innebörd ställer inte samma krav på detaljerade beskrivningar, men förutsätter ändå att det med ledning av yttrandena går att begripa hur bedömnarna underbyggt sina slutsatser. Det bör vara möjligt att förstå både utfallet av enskilda provningar och skillnader i utfall mellan såväl samma som olika examina. För att kravet på transparens ska vara uppfyllt krävs att rapporterna är så utförliga att slutsatserna framstår som rimliga i förhållande till beskrivningarna. Även eventuella viktningar av kvalitetsaspekter och kriterier bör framgå. Om en acceptabel transparens ska kunna uppnås behöver således bedömningskriterierna vara kända och en så uttömmande motivering ges att slutsatserna framstår som logiska och väl underbyggda. Det är denna innebörd av begreppet som utgör utgångspunkt för analysen av provningarnas transparens.

5.4 Begreppens inbördes relation och behovet av information

De tre begreppen är i hög grad överlappande och interrelaterade. För att kraven på likvärdighet och förutsägbarhet ska vara uppfyllda måste provningsprocessen och besluten vara transparenta. Det innebär att kravet på transparens är det enskilt viktigaste. Om HSV:s utvärderingar och provningar kännetecknas av likvärdighet, förutsägbarhet och transparens, så ökar både den aktuella utvärderingens/provningens och det nationella kvalitetssystemets trovärdighet, vilket gynnar både verket och lärosätena.

Lärosätenas anställda och studenter behöver förstå (men inte nödvändigtvis acceptera) hur besluten underbyggs om ambition att bidra till kvalitetsutveckling av landets högskoleutbildningar ska kunna uppfyllas. Även anställda och studenter vid andra lärosäten kan ha nytta av att förstå utfallen för att lättare kunna tolka resultatet för den egna utbildningen eller för att identifiera exempel på utbildningar av hög kvalitet. Andra intressenter är presumtiva studenter, arbetsgivare, politiker och den s.k. allmänheten.

Går det att med ledning av yttrandena förstå de samlade bedömningarna? Uppfyller prövningarna kraven på likvärdighet, förutsägbarhet och transparens? Innan jag försöker svara på dessa frågor ska jag även kommentera de kvalitetsaspekter och kriterier som används i den aktuella prövningen. Dessa bifogas samtliga beslut och återfinns även som bilaga till denna rapport.

6. KVALITETSASPEKTER OCH KRITERIER

De fem kvalitetsaspekterna som HSV använder vid examensrättsprövningar är (se även bilaga):

- Lärarresurs
- Utbildningsmiljö
- Styrdokument
- Undervisning, kurslitteratur och examination
- Säkring av examensmålen

De har utvecklats och anpassats specifikt för prövningen av de nya lärarexamina. För de lärosäten som inte tidigare anordnat lärarutbildning bedöms även utbildningens infrastruktur och kvalitetssäkring. Eftersom det endast är aktuellt för ett par av ansökningarna bortser jag från dessa aspekter. Det framstår dock som oklart varför inte frågan om kvalitetssäkring är en del av bedömningen av kvalitetsaspekten *Säkring av examensmålen*.

6.1 Lärarresurs

Som framgår av bilagan anges en förhållandevis lång lista på bedömningskriterier för denna kvalitetsaspekt vilket antyder aspektens betydelse och komplexitet. Den innebär sammanfattningsvis att lärosätet ska kunna redovisa ett tillräckligt (i relation till den planerade utbildningens omfattning) antal tillsvidareanställda lärare med vetenskaplig, pedagogisk, didaktisk och yrkesmässig kompetens samt att lärarna ges möjlighet att vidareutveckla sin kompetens.

De formulerade kraven framstår som högst rimliga men svaret på frågan om vad som krävs för att lärarkompetensen ska bedömas som ”tillräcklig” i dessa avseenden framgår varken av kriterierna eller av HSV:s anvisningar. Hur många lärare krävs t.ex. för att täcka en utbildning av en viss volym (uttryckt i antal studenter per lärare)? Hur många disputerade lärare respektive lärare med yrkeserfarenhet/lärarexamen krävs i förhållande till utbildningsvolymen? Hur bedöms den pedagogiska kompetensen? Hur definieras allmäntdidaktisk respektive ämnesdidaktisk kompetens? Hur avgörs om lärarna har reella möjligheter till kompetensutveckling och forskning?

HSV har gjort ett förtydligande av ett av bedömningskriterierna; vilken vikt som tillmäts andelen disputerade lärare. På hemsidan uppges att det är den samlade lärarresursen som är viktig och att huvudfrågan är om lärosätet, med utgångspunkt från lärarkompetensen, bedöms kunna ge en lärarutbildning av hög kvalitet. Det är således inte enbart andelen

disputerade lärare som bedöms. I övrigt ges ingen vägledning för hur denna kvalitetsaspekt ska tolkas.

6.2 Utbildningsmiljö

För att denna kvalitetsaspekt ska bedömas som tillfredsställande krävs att det vid lärosätet bedrivs forskning av tillräcklig omfattning och relevans för utbildningen, att förutsättningar finns för att studenterna ska kunna utveckla ett kritiskt förhållningssätt, att praktikplatser av tillräckligt antal och kvalitet kan garanteras samt att lärosätet har utvecklat ett berikande nationellt och internationellt samarbete.

Forskningens relevans, volym och kvalitet har ett starkt samband med lärarnas kompetens och forskningsaktivitet. Hur bedöms om forskningen är tillräckligt omfattande och relevant? Vilka andra förutsättningar ska vara uppfyllda för att studenterna ska ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt? Är inte utveckling av studenters förmåga till kritiskt tänkande också ett resultat av det pedagogiska arbetet? Hur bedöms praktikplatsernas kvalitet? Vilka krav ställs för att ett samarbete ska anses vara ”berikande”?

6.3 Styrdokument

Denna kvalitetsaspekt är uppfylld om det finns utbildnings- och kursplaner som anger förväntade studieresultat, skrivna i enlighet med den nya examensordningen. Det är tillräckligt om planerna är preliminära dvs. de behöver inte vara fastställda av lärosätet. Som minimum ska de innehålla poängtal, akademisk nivå, huvudsakligt innehåll, examinationsformer och huvudsaklig kurslitteratur. Litteraturlistorna behöver inte vara detaljerade. Om kursen är ny räcker det att ange huvudbok. Både kriterier och anvisningar framstår som förhållandevis tydliga. Trots detta har den aktuella kvalitetsaspekten orsakat många lärosäten problem, ett förhållande som jag återkommer till.

6.4 Undervisning, kurslitteratur och examination

Forskningsanknytning och progression ska kunna utläsas av utbildnings- och kursplanernas beskrivning av kurslitteratur och av undervisnings- och examinationsformer. Examinationen av den verksamhetsförlagda utbildningen ska genomföras i samarbete med handledarna på praktikplatserna.

Bedömningen av denna kvalitetsaspekt är nära förknippad med aspekten *Styrdokument*. Om underlaget i form av utbildnings- och kursplaner är ofullständigt blir det rimligtvis också svårt att bedöma åtminstone den första delen av denna kvalitetsaspekt. Det är därför något förvånande att inte de båda aspekterna slås samman till ett gemensamt bedömningsunderlag. Det hade också motverkat intrycket att styrdokumentet bedöms *per se*.

6.5 Säkring av examensmålen

Enligt det första kvalitetskriteriet under denna punkt ska betygskriterier och andra krav för examination av såväl examensarbeten som andra kurser vara klart dokumenterade. Enligt det andra kriteriet ställs krav på att "... lärosätet kan visa att utbildningen kommer att ge studenterna goda förutsättningar att nå målen". *Hur* detta ska visas, utöver att det första kriteriet ska vara uppfyllt, framgår dock inte.

I de förtydliganden som återfinns på HSV:s hemsida anges att: "Bedömare måste övertygas om att studenterna ges förutsättningar att nå målen i examensordningen". Vad

krävs då för att lärosätena ska lyckas med detta? Det ska *inte* ske genom att redogöra för vilka åtgärder som vidtas för att kvalitetssäkra utbildningen (endast lärosäten som inte tidigare beviljats tillstånd). En tolkning är att detta kvalitetskriterium ska uppfattas som en sammanfattande bedömning av övriga kvalitetsaspekter dvs. av hela prövningen. Tolkningen bygger på antagandet att det inte är möjligt att säkra examensmålen om inte åtminstone huvuddelen av övriga kvalitetsaspekter bedöms vara tillfredsställande uppfyllda.

6.6 Kvalitetsaspekternas sammanvägning

De ovan redovisade kvalitetsaspekterna och kriterierna bygger på de anvisningar som gäller vid examensrättsprövningar generellt, kompletterade med utbildningsspecifika aspekter och kriterier för prövningen av de nya lärarutbildningarna. I ingressen till redovisningen av de generella kvalitetsaspekterna skriver verket: "Vilken tonvikt bedömargruppen lägger vid de olika aspekterna beror på vilken utbildning som prövas. Aspekterna kan inte heller betraktas var för sig. Bedömarna lägger samman alla kvalitetsfaktorer och bedömer utbildningen i sin helhet" (HSV:s hemsida).

De kvalitetsaspekter som används för just denna prövning har redovisats på förhand, vilket har en positiv effekt på prövningarnas förutsägbarhet. Däremot har HSV inte klargjort frågan om huruvida aspekterna viktats eller inte, varken på förhand eller i efterhand. Av intervjun med verkets projektledare framgår emellertid att en viktning gjorts av bedömargruppernas ordförande i samband med utformning och koordinering av de samlade bedömningarna. Enligt denna är det inte möjligt att rekommendera HSV att bevilja ansökan för en utbildning som inte uppfyller kravet på en tillfredsställande lärarresurs. Om kraven på likvärdighet, förutsägbarhet och transparens ska vara uppfyllt så bör viktningarna redovisas. Det bör även redovisas hur den samlade bedömningen görs. Citatet ovan, som avser att beskriva detta, är inte särskilt informativt. Det är dessutom något motsägelsefullt. Å ena sidan kan inte aspekterna betraktas var för sig. Å andra sidan läggs de samman till en helhet, vilket innebär att de har betydelse även enskilt. Citatet kan också uppfattas som att helhetsbedömningen är mer än summan av de enskilda aspekterna. Vad består i så fall detta "mervärde" av? Om det inte tydligt klargörs hur bedömargrupperna kommer fram till sina slutsatser så riskerar man att hamna i en situation där endast bedömarna själva förstår prövningarnas utfall. Bristande transparens riskerar att minska tilltron till HSV:s beslut. Ambitionen att undvika detta var utgångspunkten för de synpunkter och förslag som SUHF tidigare framfört liksom för denna rapport.

6.7 Lärosätenas syn på kvalitetsaspekter och kriterier

I enkäten anger 80 % av lärosätena att kvalitetsaspekterna och kriterierna i sig uppfattats som relevanta. Man anser emellertid att de kommunicerats för sent i processen. Det framförs även kritik mot tillämpningen och tolkningen av dem.

Lärosätena är särskilt kritiska till HSV:s information om kvalitetsaspekter och kriterier inför prövningarna. Tre fjärdedelar anser att anvisningarna inte gett tillräcklig information om innehåll och utformning av de underlag som skulle lämnas in avseende *Styrdokument* och *Undervisning, kurslitteratur och examination*. Drygt hälften menar att även aspekten *Lärarresurs* beskrivits på ett otillfredsställande sätt. Kritiken handlar primärt om bristande överensstämmelse mellan anvisningarna och bedömargruppernas krav. Endast avseende aspekten *Utbildningsmiljö* är en majoritet (60 %) nöjda med HSV:s information.

7. PRÖVNINGARNAS UTFALL TOTALT OCH PER EXAMEN

Under denna rubrik analyseras prövningarna med utgångspunkt från utfallet för respektive examen. Underlaget utgörs av de tabeller som bifogas denna rapport (se bilaga 4) och av bedömargruppernas yttranden. I nästa avsnitt analyseras prövningarna med utgångspunkt från utfallet för enskilda lärosäten.

Högskoleverket betonar att prövningarna baseras på en helhetsbedömning av ansökningarna. Ingen viktning av kvalitetsaspekterna redovisas. Med ledning av yttrandena går det emellertid att dra slutsatser om kvalitetsaspekternas relativa betydelse för utfallen.

7.1 Totalgruppen

Totalt har 22 lärosäten ansökt om 96 examensrätter. Högskoleverket beviljade 56 ansökningar (58 %). I yttrandena för totalgruppen är *Styrdokument* den kvalitetsaspekt som mest frekvent bedömts vara otillfredsställande (51 %) följt av *Undervisning, kurslitteratur och examination* (50 %). Utfallet förstärker bilden av de två aspekternas nära koppling, men också deras betydelse för den samlade bedömningen. Den aspekt som minst frekvent bedömts vara problematisk är *Utbildningsmiljö* (19 %) vilket antingen kan tyda på att kvaliteten i utbildningarnas utbildningsmiljö generellt är hög eller på att denna aspekt tillmätts mindre betydelse.

7.2 Avslagsgruppen

De kvalitetsaspekter som oftast har bedömts vara otillfredsställande i den grupp av lärosäten som fått avslag är *Säkring av examensmålen* respektive *Undervisning, kurslitteratur och examination*, båda i 89 % av ansökningarna. Näst mest frekvent är *Styrdokument* (81 %). Med tanke på de sistnämnda aspekternas nära koppling både till innehåll och utfall (aspekterna bedöms oftast på samma sätt) finns det grund för att påstå att ofullständiga styrdokument eller dokument av otillräcklig kvalitet drastiskt ökar risken för att få avslag på ansökan. Den aspekt som minst frekvent bedömts vara otillfredsställande är, som för totalgruppen, *Utbildningsmiljö* (43 %). *Lärreresurs* bedöms vara otillfredsställande i 54 % av utbildningarna. Med tanke på denna faktors betydelse för det samlade omdömet skulle man något tillspetsat kunna påstå att bristande lärreresurser är orsak till beslutet om avslag i mer än hälften av ansökningarna. Som jämförelse bedöms endast 21 % av utbildningarna i totalgruppen ha brister i detta avseende.

Nedan följer en redovisning av kvalitetsaspekternas utfall för respektive examen.

7.3 Grundlärarexamen

Aspekterna *Undervisning, kurslitteratur och examination* respektive *Styrdokument* är de som oftast bedömts vara otillfredsställande i grundlärarutbildningarnas inriktningar (63 % respektive 59 %). Därefter kommer *Säkring av examensmålen* (44 %), medan de övriga två kvalitetsaspekterna (*Lärreresurs* och *Utbildningsmiljö*) relativt sällan bedöms vara problematiska. Den grupp lärosäten som fått avslag på sina ansökningar har alla fått en negativ bedömning av samtliga de tre förstnämnda aspekterna, med ett undantag (Högskolan i Skövde, för styrdokument). För denna grupp är fördelningen av de aspekter som bedömts vara otillfredsställande: *Styrdokument* (92 %), *Undervisning, kurslitteratur och examination* (100 %), samt *Säkring av examensmålen* (96 %).

Sammanlagt 21 lärosäten har ansökt om examensrätt för inriktningarna f-3 respektive 4-6. För inriktningen mot fritidshem har 17 lärosäten sökt examensrätt. Som underlag för ansökan har lärosätena lämnat separata ansökningar för respektive inriktning. Det

innebär att skillnaderna i utfall (avslag/godkännande), liksom i bedömningar av enskilda kvalitetsaspekter kan förväntas variera mellan inriktningarna. Utfallen för f-3 och 4-6 är emellertid identiska. Andelen avslag är för båda examina 38 % (8/21). Oftast är bedömningsmotiveringarna för de enskilda kvalitetsaspekterna identiska eller likalydande. Endast för två av lärosätena görs olika bedömningar; Luleå tekniska universitet (LTU) och Södertörns högskola. LTU:s ansökan för båda inriktningarna avslogs. Lärarkompetensen bedömdes dock vara otillfredsställande endast för inriktningen f-3. Skillnaderna i motiveringar i respektive yttrande är inte stora men de underbyggs på ett sådant sätt att det framstår som rimligt att komma fram till olika bedömningar.

Det andra fallet rör ansökningarna från Södertörns högskola. Här har kvalitetsaspekten *Undervisning, kurslitteratur och examination* bedömts vara tillfredsställande för inriktningen 4-6 och otillfredsställande för inriktningen f-3. I detta fall är beskrivningarna i yttrandena emellertid så likartade att skillnaden i bedömning är svår att förstå.

Det är på ett sätt inte förvånande att skillnaderna mellan inriktningarna är små med tanke på likheterna i utbildningarnas omfattning och innehåll. Å andra sidan är skillnaderna i examensordningen tillräckligt stora för att man skulle kunna förvänta sig en större differentiering, åtminstone i bedömningen av enskilda kvalitetsaspekter.

Bedömningarna för inriktning mot arbete i fritidshem visar både likheter och skillnader jämfört med bedömningen av de båda övriga inriktningarna. Likheten ligger i att samtliga lärosäten som fick avslag för de övriga inriktningarna även fick avslag för inriktningen mot fritidshem. Men utfallen skiljer sig också på några punkter. Andelen avslag är högre för inriktningen mot fritidshem (47 %). Till den grupp av lärosäten som fått avslag kommer Karlstads och Uppsala universitet, som båda fick ansökningarna för de övriga inriktningarna beviljade. I de senare bedömdes endast *Undervisning, kurslitteratur och examination* vara otillfredsställande för Karlstads universitet. För inriktningen mot fritidshem fick dessutom aspekterna *Lärarresurs* och *Styrdokument* detta omdöme. Skillnaderna för Uppsala universitet var ännu större. I ansökan om de två övriga utbildningarna bedömdes samtliga kvalitetsaspekter vara tillfredsställande uppfylla medan endast *Utbildningsmiljö* bedömdes vara tillfredsställande för inriktningen mot fritidshem.

Det är kanske inte så anmärkningsvärt att dessa skillnader finns, givet skillnader i omfattning och innehåll. Men mot bakgrund av att de inbördes skillnaderna mellan de övriga två inriktningarna är så små kunde man förvänta sig en större likhet i utfallet mellan dessa och inriktningen mot fritidshem. Skillnaderna mellan inriktningen mot fritidshem och de övriga två verkar primärt ligga i bedömningen av lärarkompetensen. För inriktningen mot fritidshem har denna bedömts vara otillfredsställande i hälften av ansökningarna jämfört med i cirka en fjärdedel av de övriga, vilket kan förklara de olika utfallen.

7.4 Förskolläraryxamen

Antalet lärosäten som ansökt om examensrätt är 22. Andelen ansökningar som HSV avslagit (41 %) är något högre än för grundläraryxamens inriktningar mot f-3 respektive 4-6, men lägre än för inriktningen mot fritidshem. Av de åtta lärosäten som fått avslag på sina ansökningar om grundläraryxamens inriktningar f-3 och 4-6 har hälften även fått avslag på ansökan om förskolläraryxamen. De åtta lärosäten som fått avslag på ansökan om grundläraryxamen med inriktning mot arbete i fritidshem har endast i två fall fått avslag även på ansökan om förskolläraryxamen. Givet att jämförelserna i samtliga fall

avser lärosäten som redan bedriver lärarutbildningar, och att man mot den bakgrunden skulle kunna anta att de allmänna förutsättningarna är tämligen likartade, är det något förvånande att inte likheten i utfall är större.

I utfallet för samtliga ansökningar är *Styrdokument* den kvalitetsaspekt som oftast bedöms vara otillfredsställande (41 %). Det är en förhållandevis jämn fördelning på andelen övriga aspekter som fått detta omdöme.

I den grupp lärosäten som fått avslag på sina ansökningar är kvalitetsaspekten *Lärrarresurs* den som mest frekvent bedömts vara otillfredsställande (89 %). Bristande lärarkompetens bedöms således vara ett större problem i denna utbildning än i de övriga. Dessa brister tycks även i större utsträckning förklara avslagen, åtminstone jämfört med utfallet för grundläroarexamens inriktningar f-3 och 4-6. Andelen för vilka *Säkring av examensmålen* bedöms vara otillfredsställande är inte högre (67 %) än för övriga aspekter (undantaget *Lärrarresurs*) vilket indikerar av att denna aspekt inte tillmäts lika stor betydelse i forskolläroarexamen som i bedömningen av övriga utbildningar. En alternativ tolkning är att denna aspekt är bättre tillgodosedd i just dessa utbildningar.

7.5 Yrkesläroarexamen

Femton lärosäten har ansökt om tillstånd. Andelen ansökningar som avslagits är lägre än för övriga utbildningar (27 %). För de fyra lärosäten som fått avslag har ytterligare minst en av de övriga ansökningarna avslagits. Högskolan i Jönköping och Örebro universitet har fått avslag på en av de övriga fyra ansökningarna, Umeå universitet på samtliga övriga fyra och Mittuniversitetet på tre av de övriga fyra. *Lärrarresurs* ansågs vara otillfredsställande för alla utom för Umeå universitet. För samtliga bedömdes *Styrdokument* och *Säkring av examensmålen* vara otillfredsställande.

Kvalitetsaspekten *Säkring av examensmålen* är den aspekt som totalt sett oftast bedömts vara otillfredsställande (40 %). De fyra lärosäten som fått avslag på sina ansökningar har samtliga fått detta omdöme på både aspekterna *Styrdokument* och *Säkring av examensmålen* tätt följd av *Undervisning, kurslitteratur och examination* respektive *Lärrarresurs*, båda med en relativ frekvens på 75 %. I bedömningen av ansökningarna för denna examen tycks således samtliga kvalitetsaspekter utom möjligen *Utbildningsmiljö* förklara avslagen.

7.6 Lärosätenas syn på kvalitetsaspekternas användning

Enligt enkätsvaren har en majoritet av lärosätena kunnat tolka HSV:s beslut med ledning av bedömargruppernas motiveringar och slutsatser avseende de olika aspekterna. Samtidigt anser flera att motiveringarna varit så kortfattade att man haft svårt att förstå vad de grundat sig på. Det framförs också kritik mot svårigheten att göra jämförelser med andra lärosäten och att samma eller likartade motiveringar i olika bedömargrupper i vissa fall resulterat i olika slutsatser.

7.7 Sammanfattning

Genomgången visar att kvalitetsaspekterna har olika betydelse för den samlade bedömningen, både totalt och för respektive examen. Avslagens andel för de olika utbildningarna varierar mellan 27 % och 47 %. Om denna differens huvudsakligen avspeglar skillnader i utbildningarnas kvalitet eller i bedömningsnivå går inte att avgöra med ledning av yttrandena, men en differens på 20 % är tillräckligt stor för att väcka frågor om bedömningarnas likvärdighet.

8. PRÖVNINGARNAS UTFALL PER LÄROSÄTE

För att få en tydligare bild av provningarnas utfall analyseras i detta avsnitt yttrandena med utgångspunkt från utfallet för enskilda lärosäten. Lärosätena grupperas utifrån olika utfall för att få ett blandat analysunderlag. Syftet är att undersöka om det går att förstå skillnader i utfall för såväl olika lärosäten som ansökt om examensrätt för samma utbildning som för de lärosäten som ansökt om olika examensrätter.

8.1 Samtliga ansökningar avslogs

Totalt har femton lärosäten fått avslag på sina ansökningar. Två har fått avslag på samtliga ansökningar; Umeå universitet (5) och Mälardalens högskola (3).

8.1.1 Umeå universitet

Samma kvalitetsaspekter bedömdes som tillfredsställande (*Lärarresurs, Utbildningsmiljö*) respektive otillfredsställande (*Styrdokument, Undervisning, kurslitteratur och examination* samt *Säkring av examensmålen*) i samtliga ansökningar utom i förskollärarytbildningen, där alla aspekter ansågs vara otillfredsställande. Att samstämmigheten i bedömningen av grundlärarytbildningens inriktningar är stor är inte unikt för provningarna av Umeå universitets ansökningar. Intressantare är likheten i utfall mellan grundläraryt- och yrkeslärarytbildningarna och mellan dessa och förskollärarytbildningen. En starkt bidragande orsak till avslagen tycks vara den beställarmodell som universitetet tillämpar för sina lärarytbildningar. Den innebär att Umeå School of Education beställer utbildningsinsatser från andra institutioner vid universitetet. Modellen anses vara problematisk i samtliga bedömningar, dock med vissa variationer. I yttrandet över förskollärarytbildningen nämns detta förhållande under aspekten *Utbildningsmiljö* som, bl.a. mot bakgrund av beställarmodellen, anses vara otillfredsställande. I yttrandena över grundlärarytbildningarna nämns samma organisatoriska förhållande som försvårande omständighet vid bedömningen av lärarkompetensen (som trots detta anses vara tillfredsställande), men inte som problem när det gäller utbildningsmiljön. Även i yttrandet över yrkeslärarytexamen nämns modellen, men i detta fall endast som förklaring till de ofullständigt utformade kursplanerna. Att samma förhållande refereras i olika sammanhang är kanske inte så anmärkningsvärt, men om förhållandet utgör ett problem i bedömningen av kvalitetsaspekterna i en utbildning så kunde man förvänta sig att det skulle nämnas som problematiskt även i bedömningen av samma aspekt i de andra yttrandena.

I samtliga yttranden bedöms styrdokumenterna vara otillfredsställande, vilket också får konsekvenser för bedömningen av *Undervisning, kurslitteratur och examination* samt för aspekten *Säkring av examensmålen*. Det senare gäller åtminstone för bedömningen av yrkeslärarytbildningen där det anges att "... betygskriterier ännu inte formulerats och skrivits in under förväntade studieresultat" (s 4), ett krav som inte ställs i HSV:s anvisningar och som troligen inte heller uppfylls i andra lärosätens kursplaner där denna aspekt bedömts vara tillfredsställande. Även brister i *Styrdokument* har en organisatorisk koppling i så motto att utbildnings- och kursplaner i regel utformas enligt samma rutiner inom en utbildningsenhet. Avslagsskålen framstår, trots detta, i sin helhet som logiska och begripliga, även om tillämpningen av det andra kvalitetskriteriet under *Säkring av examensmålen* är lika svårtolkat som i övriga rapporter. I yttrandet över förskollärarytbildningen nämns t.ex. inte det första bedömningskriteriet över huvud taget.

8.1.2 Mälardalens högskola

Högskolan har ansökt om examensrätt för grundlärarexamens inriktningar f-3 och 4-6 samt för förskollärarexamen. Utfallet är identiskt för grundlärarutbildningens båda inriktningar. Endast kvalitetsaspekten *Utbildningsmiljö* bedöms vara tillfredsställande. Antalet aspekter som ansetts vara otillfredsställande gör den samlade bedömningen begriplig, även om inte bedömningen av de enskilda aspekterna är det. Med tanke på att utbildningsmiljön generellt sett inte verkar väga särskilt tungt i prövningarna är det inte rimligt att anta att den ska kunna uppväga bristerna i övriga aspekter.

Beslutsmotiveringen för förskollärarexamen skiljer sig på ett par punkter från de övriga. Här bedöms *Säkring av examensmålen* vara tillfredsställande medan samtliga övriga aspekter bedöms vara otillfredsställande. Går det att förstå skillnader i utfall och varför den aktuella aspekten anses vara tillfredsställande just för denna utbildning men inte för de övriga två? Det är förvånande att bedömargruppen drar slutsatsen att lärosätet kan säkra examensmålen trots att samtliga övriga aspekter bedöms vara otillfredsställande. Förutsättningen för att kunna säkra examensmålen är rimligen att utbildningen i de flesta eller alla avseenden bedöms hålla hög kvalitet. Av motiveringen framgår att skillnaden gentemot det två övriga ansökningarna är att det första kriteriet (utbildningens krav) är uppfyllt. Däremot går det inte att förstå på vilka grunder kriterium två (förutsättningar att nå utbildningens mål) bedömts vara tillfredsställande. Yttrandet över ansökan om förskollärarexamen är ungefär hälften så omfattande som de båda övriga, vilket försvårar både jämförelser mellan utfallen och möjligheten att förstå utfallet i sig. Även om bedömningen av den aktuella aspekten i detta fall inte påverkar det samlade omdömet är det ändå av intresse att veta hur bedömargruppen kommit fram till sin slutsats.

8.2 En ansökan beviljades

En annan intressant utfallsgrupp är de lärosäten som ansökt om flera examina men endast fått en godkänd; Högskolan i Gävle (1/5), Högskolan Skövde (1/4), Luleå tekniska högskola (1/4) och Mittuniversitetet (1/5). Är det möjligt att förstå skillnader i utfall för dessa lärosäten?

8.2.1 Högskolan i Gävle

Högskolan ansökte om tillstånd att utfärda samtliga examina som ingår i analysunderlaget. Högskoleverket avslag utom ansökan om yrkeslärarexamen. För de ansökningar som avslagits varierar antalet kvalitetsaspekter som bedöms vara otillfredsställande från två (förskollärarexamen) till fyra (inriktning fritidshem). Att antalet är så litet som två är ovanligt, det förekommer endast i ytterligare två fall. Medeltalet otillfredsställande aspekter för de ansökningar som avslagits är 3,6. Det kan därför vara intressant att först se närmare på avslagsmotiveringen för ansökan om förskollärarexamen.

De kvalitetsaspekter som bedömts vara otillfredsställande i denna utbildning är *Lärarresurs* och *Säkring av examensmålen*. Samtliga kriterier på lärarkompetens bedöms vara uppfyllda utom ett; högskolan uppfyller inte kompetenskraven i den utbildningsvetenskapliga kärnan. Denna brist anses tillräckligt allvarlig för att motivera bedömningen att lärarresursen är otillfredsställande. Omdömet hade kunnat motiveras tydligare. I examensordningen anges att undervisningen inom den utbildningsvetenskapliga kärnan ska anknyta till kommande yrkesutövning. Om brister i detta avseende är skälet till bedömningen kunde det ha nämnts i yttrandet.

När det gäller *Säkring av examensmålen* anges att betygskriterier (om än otydliga), instruktioner för tentamina, examensarbete och annan examination finns eller kommer att finnas, men bedömaregruppen anser att det saknas förutsättningar för studenterna att nå examensmålen och bedömer därför kvalitetsaspekten som otillfredsställande. Hur man kommit fram till denna slutsats motiveras inte. Bedömaregruppens rapport är dessutom ganska knapphändig. Den omfattar endast 1,5 sida, vilket möjligen är acceptabelt om den samlade bedömningen är positiv.

I yttrandet över ansökan om grundlärarexamen görs, som motivering för omdömet "otillfredsställande" i bedömningen av *Undervisning, kurslitteratur och examination*, en identisk skrivning för de tre inriktningarna: "Kurslitteraturen bör bearbetas gällande akademisk nivå, särskilt den forskningsmässiga anknytningen, omfattningen av litteraturen och det internationella inslaget". Här gör bedömaregruppen en ovanligt ingående beskrivning av bristerna i kurslitteraturen vilket tyder på att högskolan lämnat ett förhållandevis fylligt underlag. Det ger emellertid också intrycket att det inte självklart varit en fördel att lämna in fullständiga styrdokument. I rapporten för förskollärarexamen bedöms denna kvalitetsaspekt vara tillfredsställande. Om litteraturlistorna får vi i denna bedömning veta att de är "av varierande kvalitet" (s 4), inte mer.

I yttrandet över yrkeslärarutbildningen bedöms samtliga kvalitetsaspekter vara tillfredsställande uppfylla trots att kritiska synpunkter framförs på alla aspekter utom en; *Säkring av examensmålen*. Denna aspekt beskrivs på följande sätt: "Exempel på betygskriterier /.../ finns med som bilaga till ansökan. I övrigt visar lärosätet att utbildningen kommer att ge studenterna goda förutsättningar att nå målen" (s 4). Det hade varit intressant att veta hur bedömaregruppen kommit fram till denna slutsats och vad som konkret avses med uttrycket "i övrigt". Även denna rapport är knapphändig. Skillnaden är att slutsatsen är positiv, vilket möjligen gör det lättare att acceptera den bristande transparensen.

8.2.2 Högskolan Skövde

Högskolan ansökte om examensrätt för fyra lärarexamina; förskollärare, grundlärare med inriktning f-3 och 4-6 samt yrkeslärare. Endast ansökan om yrkeslärarexamen beviljades.

Samtliga kvalitetsaspekter i bedömningen av ansökan om förskollärarexamen bedömdes som otillfredsställande vilket gör att avslaget framstår som begripligt, dock huvudsakligen som en konsekvens av *antalet* otillfredsställande aspekter snarare än med ledning av motiveringarna för de enskilda aspekterna.

När det gäller grundlärarexamens inriktningar f-3 och 4-6 så är utfallet för bedömningarna identiska avseende de enskilda kvalitetsaspekterna. I båda fallen har samtliga utom *Styrdokument* bedömts vara otillfredsställande. Bedömaregruppen anser dock att styrdokumenten är alltför lika inriktningarna emellan. Även här gör summan av aspekter som bedömts vara otillfredsställande, snarare än omdömena om de enskilda aspekterna, det sammanfattande omdömet begripligt.

För yrkeslärarexamen framstår det positiva utfallet som logiskt mot bakgrund av att samtliga kvalitetsaspekter bedöms vara tillfredsställande. Det är inte i sig anmärkningsvärt men ändå något förvånande med tanke på att utfallet för förskollärarexamen var det motsatta, både i detalj- och helhetsbedömningen. Motiveringarna under respektive aspekt gör det sällan möjligt att förstå hur slutsatserna underbyggts. Under rubriken *Säkring av examensmålen* konstateras först att utbildningskraven finns klart dokumenterade i

styrdokumentet (undantaget betygskriterier). Därefter skriver man att: ”I övrigt visar lärosätet att utbildningen kommer att ge studenterna goda förutsättningar att nå målen”. Vad som avses med ”i övrigt” och hur man kommit fram till denna slutsats anges inte heller i detta fall.

Förutom svårigheten att förstå hur bedömningen av enskilda kvalitetsaspekter underbyggs ger också utfallet för de olika utbildningarna upphov till frågor om eventuella skillnader i bedömningsnivå mellan bedömargrupperna, dvs. om kravet på likvärdighet är uppfyllt.

8.2.3 Luleå tekniska universitet

Universitet ansökte om tillstånd för fyra examina: grundläroutbildningens tre inriktningar samt förskolläroexamen. Endast den senare godkändes.

I grundläroutbildningen har aspekten *Läroresurs* bedömts vara tillfredsställande för inriktningen 4-6 men otillfredsställande för de övriga två. Beskrivningarna, som är ovanligt omfattande (nästan en sida), är till stora delar både kritiska och likartade. Skillnaderna i bedömning framstår inte som självklara men ändå begripliga. De negativa faktorer som enligt bedömarna kännetecknar de tre utbildningarna finns inom olika områden och i olika omfattning. De skilda utfallen framstår som resultatet av gradskillnader snarare än artskillnader, vilket jag inte ser som oförenligt med kravet på likvärdighet. Yttrandets förhållandevis stora omfattning och detaljerade redovisning indikerar att man gjort en extra noggrann bedömning, vilket i så fall är positivt. Alternativt är detta i första hand en fråga om att utformningen av yttrandet i sig skiljer sig från flertalet andra, vilket i så fall också är positivt eftersom det väsentligt ökar transparensen. Aspekten *Utbildningsmiljö* bedöms vara tillfredsställande och övriga kvalitetsaspekter otillfredsställande i samtliga inriktningar, ett resultat som inte framstår som anmärkningsvärt.

I bedömningen av ansökan om förskolläroexamen finner bedömargruppen att samtliga kvalitetsaspekter utom *Undervisning, kurslitteratur och examination* är tillfredsställande. Att denna aspekt bedöms negativt är inte förvånande mot bakgrund av att även de övriga utbildningarna fått negativa omdömen på samma aspekt. Det som däremot är något förvånande är att den bedöms vara otillfredsställande trots att styrdokumentet, till skillnad från vad som gäller för övriga utbildningar, anses vara tillfredsställande. Till följd av aspekternas nära koppling är det vanligare att båda aspekterna får samma omdömen. Hur bedömargruppen kommit fram till slutsatsen att *Styrdokument* är tillfredsställande motiveras på följande kortfattade sätt: ”Utbildningsplanen innehåller mål i enlighet med examensordningen. Kursplanerna innehåller mål och förväntade studieresultat” (s 3).

8.2.4 Mittuniversitetet

Universitetet sökte examenstillstånd för samtliga utbildningar som ingår i underlaget. Endast ansökan om förskolläroexamen godkändes. Det som gör utfallet extra intressant är den stora skillnaden i antalet aspekter som bedömts vara tillfredsställande respektive otillfredsställande. Samtliga kvalitetsaspekter i förskolläroutbildningen bedömdes vara tillfredsställande medan endast lärarkompetensen fick detta omdöme i bedömningen av grundläroutbildningens tre inriktningar och ingen i yrkesläroutbildningen.

I bedömningen av grundläroutbildningen framstår slutsatserna både i de enskilda kvalitetsaspekterna och i det samlade omdömet som förståeliga. Rapporterna uppvisar dock en likhet som är så påfallande att man kan undra om bedömargruppen verkligen

gjort en differentierad bedömning. I inriktningarna mot f-3 och 4-6 är formuleringarna för aspekterna *Styrdokument, Undervisning, kurslitteratur och examination* samt *Säkring av examensmålen* helt identiska. Yttrandet över ansökan om inriktningen mot arbete i fritidshem är visserligen inte ordagrant formulerad som de övriga, men undantaget beskrivningen av aspekten *Undervisning, kurslitteratur och examination* är skillnaden marginell. Man kan naturligtvis tolka de identiska eller likartade skrivningarna som ett tecken på att koordineringen av de olika bedömningarna och bedömargrupperna fungerat ovanligt väl. Men det kan också tolkas som att bedömningarna inte återspeglar den differentiering som förutsätts finnas enligt förordningen.

Samtliga aspekter bedöms vara otillfredsställande för yrkeslärarexamen. Av yttrandet framgår att ansökan är alltför undermålig för att bedömargruppen ska kunna skapa sig en klar bild av den planerade utbildningens förutsättningar, processer och resultat. Skälen för avslag framgår mot den bakgrunden som ovanligt tydliga.

När det slutligen gäller ansökan om förskollärarexamen så bedöms den vara tillfredsställande i samtliga aspekter. Den samlade bedömningen framstår som en logisk konsekvens av detta förhållande. Det enda som är något förvånande är att inga av de brister som identifieras i de övriga utbildningarna tycks finnas i den planerade förskollärarytbildningen. I den tämligen kortfattade rapporten identifieras visserligen problem men de anses inte vara så allvarliga att de påverkat bedömningen varken av delarna eller av helheten.

8.3 En ansökan avslogs

Som kontrast till föregående grupp redovisas här de lärosäten som ansökt om flera examina men fått avslag på endast en av ansökningarna; Högskolan Dalarna (1/4), Högskolan Kristianstad (1/5) och Uppsala universitet (1/4).

8.3.1 Högskolan i Dalarna

Högskolan har sökt om examensrätt för grundlärarexamen (inriktning f-3 och 4-6), yrkeslärarexamen och förskollärarexamen. Samtliga ansökningar utom för förskollärarexamen godkändes. Aspekten *Lärarresurs* bedömdes för denna utbildning inte vara tillfredsställande, vilket har en avgörande betydelse för om en ansökan avslås, varför utfallet framstår som begripligt. Vad som avviker (i positiv bemärkelse) är att det under *Säkring av examensmålen* ges en explicit motivering till omdömet att högskolan visat att utbildningen ger studenterna förutsättningar att uppnå examensmålen: ”I ansökan ges en översikt över relationen mellan kursplanemålen och examensmålen” (s 4). Kvalitetsaspekten bedöms vara tillfredsställande även i övriga utbildningar, men i yttrandena över dessa anges varken denna eller någon annan motivering.

8.3.2 Högskolan Kristianstad

Högskolan ansökte om examensrätt för samtliga utbildningar. Endast ansökan om förskollärarexamen avslogs. Av yttrandet framgår att *Lärarresurser* och *Utbildningsmiljö* bedöms vara tillfredsställande medan *Styrdokument* (kursplanerna), *Undervisning, kurslitteratur och examination* samt *Säkring av examensmålen* bedöms vara otillfredsställande. Eftersom kursplanerna inte anses vara tillfredsställande så är det också svårt att visa att kraven för *Undervisning, kurslitteratur och examination* är uppfyllda, vilket inte är unikt för denna prövning.

I bedömningen av grundlärarexamens tre inriktningar uppges i samtliga fall *Styrdokument* vara otillfredsställande medan *Undervisning, kurslitteratur och examination* trots detta anses

vara tillfredsställande, ett förhållande som i bedömningen av grundlärarexamen bara gäller för Kristianstads och Södertörns (4-6 och fritidshem) högskolor. Högskolan Kristianstad är dessutom det enda lärosäte som fått sina ansökningar om grundlärarexamen och yrkeslärarexamen beviljade trots att kvalitetsaspekten *Säkring av examensmålen* bedömts vara otillfredsställande.

8.3.3 Uppsala universitet

Universitetet ansökte om examensrätt för samtliga utbildningar utom yrkeslärarprogrammet. Den enda av ansökningarna som avlogs var grundlärarexamens inriktning mot fritidshem. Att just denna ansökan avslås kan tyckas något förvånande med tanke på att samtliga kvalitetsaspekter för de övriga två inriktningarna ansågs vara tillfredsställande. Av yttrandet framgår att utbildningen inte uppfyller kraven i examensordningen och att lärarkompetensen inom det fritidspedagogiska området är otillräcklig. Mot denna bakgrund framstår det samlade omdömet som logiskt. Ett frågetecken finns emellertid för beskrivningen att "... en tydligare differentiering mellan de tre inriktningarna inom grundlärarutbildningen bör göras, framför allt inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Nu syns inte vilka delar som är tänkta att vara anpassade till just denna inriktning" (s 4). Frågetecknet motiveras inte av att denna beskrivning utgör grund för bedömningen att aspekten *Undervisning, kurslitteratur och examination* är otillfredsställande. Det gäller snarare att detta förhållande inte anses vara problematiskt i de övriga grundlärarutbildningarna där förhållandet inte nämns över huvud taget. Bristen på differentiering borde rimligtvis vara ett problem även i de andra inriktningarna.

När det gäller förskollärarutbildningen gjordes under rubriken *Styrdokument* bedömningen att lärosätet inte kan garantera att examensmålen uppfylls för samtliga studenter. Trots detta anser bedömargruppen att aspekten *Säkring av examensmålen* är tillfredsställande uppfyllt. Det är särskilt anmärkningsvärt med tanke på att även det första kriteriet för denna kvalitetsaspekt - att utbildningens krav är klart dokumenterade - inte bedöms vara uppfyllt: "Dokumenterade krav för olika typer av examination finns ännu inte" (s 4).

8.4 Samtliga ansökningar beviljades

Avslutningsvis redovisas några av yttrandena för den grupp av lärosäten som fick samtliga ansökningar beviljade. Dessa var: Göteborgs universitet (5), Högskolan i Halmstad (3), Högskolan i Borås (4), Linköpings universitet (5), Malmö högskola (5), Linnéuniversitetet (5) och Södertörn högskola (4). Denna grupp kan delas i två undergrupper. Den första består av de lärosäten för vilka dessutom samtliga kvalitetsaspekter bedömdes vara tillfredsställande uppfyllda: Göteborgs universitet, Linköpings universitet, Malmö högskola och Linnéuniversitetet. För övriga lärosäten i denna grupp har en eller flera aspekter bedömts vara otillfredsställande.

Den första gruppen framstår som "bäst i klassen" och utgör därför möjliga förebilder för de mindre framgångsrika lärosätena. Den som är intresserad av bench-marking kan genom att ta del av yttrandena få tips om hur kvaliteten i den egna verksamheten kan utvecklas. Det vore åtminstone önskvärt att så var fallet. Bedömargruppernas yttranden ger emellertid sällan tillräcklig information för att kunna tjäna detta syfte. Det hade krävt att de var betydligt mer utförliga och transparenta.

Går det att med ledning av rapporterna trots detta förstå utfallet för denna grupp? Med tanke på *antalet* kvalitetsaspekter som bedöms vara tillfredsställande är det inte svårt att förstå det positiva resultatet. Men det är inte tillräckligt för att uppfylla kravet på

transparens. För det krävs också att bedömningarna av de enskilda kvalitetsaspekterna framstår som begripliga. För att avgöra om så är fallet har jag valt två exempel från denna grupp: universiteten i Göteborg och Linköping.

8.4.1 Göteborgs universitet

Universitet ansökte om rätten att anordna samtliga fem utbildningar. I yttrandet förskollärarexamen gavs inga negativa omdömen över huvud taget i bedömningen av kvalitetsaspekterna *Lärarresurs* och *Utbildningsmiljö*. Omdömena om aspekterna *Styrdokument* och *Undervisning, kurslitteratur och examination* är mer blandade men inbördes likartade. Under *Säkring av examensmålen* uppges att: ”För den verksamhetsförlagda utbildningen och examensarbetet finns tydliga dokumenterade krav för examinationen men saknas för övrigt” (s 4). Säkringen av examensmålen bedöms trots detta vara tillfredsställande uppfyllda.

Omdömena om de enskilda kvalitetsaspekterna i de planerade grundlärarutbildningarna är blandade. Bedömargruppen identifierar ett antal brister i *Lärarresurs* i inriktningarna f-3 och 4-6, som inte nämns i bedömningen av inriktningen mot fritidshem. På motsvarande sätt identifieras brister i bedömningen av *Styrdokument* avseende de två första inriktningarna, men inte i den sistnämnda. Det samlade omdömet framstår som logiskt med utgångspunkt från det antal kvalitetsaspekter som bedöms vara tillfredsställande snarare än från omdömena om aspekterna i sig.

Yttrandet över ansökan om yrkeslärarexamen är mer kortfattat än de övriga och därmed också mer svårtolkat. Bedömningarna motiveras ovanligt knapphändigt. *Undervisning, kurslitteratur och examination* uppges säkra forskningsanknytning och progression. Dessutom får vi veta att examinationen av VFU sker i samarbete med handledarna på skolorna, inte mer. Under *Säkring av examensmålen* konstateras att krav finns klart dokumenterade i utbildnings- och kursplaner men att betygskriterier genomgående saknas i kursplanerna följt av omdömet: ”Lärosätet visar att utbildningen kommer att ge studenterna goda förutsättningar att nå målen” (s 4). Transparensen i detta yttrande uppvisar stora brister.

8.4.2 Linköpings universitet

Även Linköpings universitet ansökte om examensrätt för samtliga fem utbildningar. I likhet med vad som är fallet för Göteborgs universitet ges inga negativa omdömen om kvalitetsaspekterna *Lärarresurs* och *Utbildningsmiljö* i yttrandet över förskollärarexamen. När det gäller bedömningen av aspekterna *Styrdokument* och *Undervisning, kurslitteratur och examination* så har enligt yttrandet universitetet i ansökan angivit att man tänker göra en översyn över relationen mellan lärandemål, examinationsformer och kursinnehåll, vilket kan, men inte behöver, tyda på att underlaget är ofullständigt. Bedömarna anser dock att båda aspekterna är tillfredsställande.

I yttrandet över grundlärarexamen framstår slutsatserna som rimliga, men inte självklara. Det senare gäller t.ex. för *Lärarresurs* i inriktningen mot fritidshem. Bedömargruppen anser att kompetensen är tillfredsställande, dock med viss tvekan bl.a. beroende på att ingen av de disputerade lärarna har fritidspedagogik eller fritidshemmets verksamhet som explicit inriktning samt att relativt få lärare har relevant professionserfarenhet. Det framgår inte hur övriga redovisade lärarresurser kompenserar för dessa brister. Gränsfall av detta slag kommer alltid att finnas, men de bör hanteras med extra omsorg i yttrandena. En fylligare redovisning av bedömningsunderlaget hade därför varit en fördel. *Lärarresurs* redovisas betydligt utförligare i yttrandet över inriktningen mot årskurs

4-6 trots att den inte innehåller motsvarande tveksamheter. Bedömningen av aspekten *Säkring av examensmålen* framstår som särskilt svårtolkat. Trots att bedömarna först konstaterar att: ”Dokumenterade krav för olika typer av examination finns ännu inte” drar de slutsatsen att lärosätet visat att studenterna kommer att ges förutsättningar att nå examensmålen, utan att motivera hur man kommit till denna något överraskande slutsats. Motsvarande brist avseende denna kvalitetsaspekt identifieras inte i de övriga utbildningarna.

Yttrandet över ansökan om yrkeslärarexamen är mycket kortfattat, vilken gör det extra svårtolkat. Som läsare får man nöja sig med att veta att bedömarna konstaterat att de olika aspekterna bedömts vara tillfredsställande. Frågan om *hur* man kommit fram till slutsatserna framstår, möjligen undantaget bedömningen av *Lärreresurs*, som mycket oklar. För *Säkring av examensmålen* anges t.ex. att ”... betygskriterier saknas genomgående i kursplanerna”. Detta påverkar dock inte det positiva omdömet.

Från den andra gruppen har jag valt att se närmare på prövningen av ansökan från Högskolan i Halmstad.

8.4.3 Högskolan i Halmstad

Högskolan ansökte om examenstillstånd för förskollärarexamen och för grundlärarexamen, inriktning f-3 respektive 4-6. I den förra bedömdes samtliga kvalitetsaspekter utom *Utbildningsmiljö* vara tillfredsställande. De brister som påtalas verkar huvudsakligen vara kopplade till förhållandet att ”... många lärare och forskare kommer från andra sektioner vid högskolan eller från andra lärosäten” (s 3). Mot bl.a. den bakgrunden framstår bedömningen av kvalitetsaspekten som rimlig. Däremot framstår, mot samma bakgrund, bedömningen att lärarkompetensen är tillfredsställande inte som lika självklar. Att många lärare kommer från andra verksamheter än sektionen för lärarutbildning nämns inte i beskrivningen av aspekten *Lärreresurs*.

I yttrandet över grundlärarutbildningarna har bedömaregruppen kommit fram till samma slutsatser för de olika kvalitetsaspekterna. I många fall är formuleringarna under respektive aspekt identiska, alternativt är endast något enstaka ord utbytt. Att slutsatserna är lika är inte förvånande med tanke på att det är ett vanligt förhållande i prövningarna av de aktuella utbildningarna.

För båda inriktningarna har kvalitetsaspekterna *Styrdokument* och *Undervisning, kurslitteratur och examination* bedömts vara otillfredsställande vilket förstärker intrycket av dessa aspekters nära koppling. Däremot har aspekten *Utbildningsmiljö*, till skillnad från vad som var fallet med förskollärarexamen, bedömts vara tillfredsställande vilket reser frågan om vilka skillnader i detta avseende som finns mellan utbildningarna. Om även grundlärarutbildningen anordnas av sektionen för lärarutbildning så borde de brister i organisatoriska förutsättningar som bedömdes vara ett problem i förskollärarutbildningen även utgöra problem i grundlärarutbildningen. Att detta inte nämns i yttrandet kan antingen bero på att de organisatoriska förutsättningarna skiljer sig åt eller på att bedömaregrupperna drar olika slutsatser av samma förhållande.

9. SAMMANFATTANDE KOMMENTARER

Sammantaget framstår tre av kvalitetsaspekterna som viktigare än de övriga två i betydelsen frekvens otillfredsställande, både i det totala materialet och i utfallet för avslagsgruppen; *Styrdokument*, *Undervisning kurslitteratur och examination* respektive *Säkring av examensmålen*.

Det största ”prognosvärdet” för utfallet av prövningarna har emellertid aspekten *Lärarresurs*. Inget lärosäte för vilket denna aspekt fått omdömet ”inte tillfredsställande” har fått sin ansökan beviljad. Omvänt är en hög lärarkompetens ingen garanti för ett positivt beslut. Aspekten bedöms således vara en nödvändig men inte tillräcklig förutsättning för att kunna bedriva lärarutbildning av hög kvalitet. Det är också den enda kvalitetsaspekt som explicit nämns i yttrandena som skäl för bedömningen att ett lärosäte saknar förutsättningar att anordna lärarutbildning. Det är emellertid oklart hur lärarkompetensen i sig bedöms. Att den inte endast avser andelen disputerade lärare framgår av HSV:s anvisningar. För att säkra transparens och likvärdighet hade krävts att det av yttrandena framgått vad som konkret avses med ”tillräcklig” kompetens. Det hade underlättat om rapporterna innehållit en presentation i form av nyckeltal av de lärarresurser som varje utbildning planeras disponera.

Kvalitetsaspekten *Utbildningsmiljö* framstår omvänt som den aspekt som generellt sett haft minst betydelse för prövningarnas utfall. Varför det förhåller sig så är svårt att utläsa av rapporterna. Däremot framgår att forskningens volym och relevans anses ha en avgörande betydelse för studenternas förutsättningar att utveckla ett kritiskt förhållningssätt. I yttrandet över yrkeslärarexamen vid Linköping universitet uttrycks det på följande sätt: ”Utbildningen ges i en forskande miljö som ger förutsättningar för ett kritiskt och reflekterande förhållningssätt” (s 3). Hur forskningen konkret bedöms bidra till denna utveckling framgår dock inte. Citatet uttrycker ett orsakssamband som inte framgår av bedömningskriterierna.

Kvalitetsaspekten *Styrdokument* framstår som en av de mest problematiska, inte bara som en starkt bidragande faktor till beslut om avslag, utan även i kommunikationen mellan HSV och lärosätena. Enligt anvisningarna skulle lärosätena lämna in preliminära utbildnings- och kursplaner med ett antal specificerade uppgifter som minimikrav. Det sägs uttryckligen att litteraturlistorna inte behöver vara detaljerade och att det räcker att ange huvudbok i nya kurser. Denna uppfattning motsägs dock ibland av motiveringarna. I t.ex. yttrandet över ansökan från Karlstads universitet om grundlärarexamen för inriktningen mot fritidshem bedöms aspekten styrdokument vara otillfredsställande. Det främsta argumentet för detta ställningstagande tycks vara att det är ... *otydligt vilken litteratur som ska användas till vilka moment och till vilka mål* (s. 4). För att kunna uppfylla detta krav måste rimligen ett underlag i form av en kursplan med klart formulerade lärandemål och en fullständig litteraturlista finnas, vilket enligt anvisningarna inte är nödvändigt.

Av yttrandena att döma verkar det som om vissa lärosäten uppfattat ”preliminär” som ”ofullständig”, dvs. att man tagit sikte på att uppfylla anvisningarnas minimikrav snarare än att förse bedömarna med ett fylligt underlag. För detta kan naturligtvis dessa lärosäten kritiseras, men det pekar också på behovet av en tydligare information. Det framgår av yttrandena att brister i styrdokumentet inte bara påverkar bedömningen av denna aspekt utan också av aspekten *Undervisning, kurslitteratur och examination*. Det är mycket vanligt att aspekterna bedöms på samma sätt, oavsett vilket omdöme som ges. Därigenom riskerar brister i styrdokumentet att få en avgörande betydelse för den samlade bedömningen av utbildningen. Som tidigare nämnts hade det kanske varit mer ändamålsenligt att slå samman aspekterna.

HSV borde i sina anvisningar ha påpekat fördelen av att lämna ett så fullständigt underlag som möjligt, både för att undvika missförstånd och för göra bedömningarnas förutsättningar mer likvärdiga, istället för att nöja sig med att endast ange minimikravet.

Ett problem är möjligen att det inte alltid framstår som positivt att underlaget är detaljerat. Det verkar bara gälla om det håller hög kvalitet. I annat fall verkar det ha fått negativa konsekvenser för lärosätena att blotta sina kvalitetsbrister. De borde i de fallen ha nöjt sig med att låta bedömarna få ta del av ett mer summariskt underlag i enlighet med HSV:s anvisningar. Oavsett vilket så borde HSV ha uppmanat lärosätena att bifoga så fullständiga utbildnings- och kursplaner som möjligt för att underlätta för bedömarna att bilda sig en realistisk uppfattning om utbildningarnas kvalitet.

Brister i *Säkring av examensmålen* verkar ha haft samma avgörande betydelse som brister i *Undervisning, kurslitteratur och examination*, åtminstone att döma av den andel utbildningar som ansetts vara otillfredsställande i detta avseende i avslagsbesluten. Det är inte särskilt förvånande med tanke på den centrala ställning denna kvalitetsaspekt har i den nya modellen för kvalitetsutvärdering som HSV börjar tillämpa i år. Man kunde t.o.m. förvänta sig att den skulle tillmätas samma tyngd som *Lärarresurs* och att därför inget lärosäte som inte bedömts kunna garantera att examensmålen uppfylls skulle ges rätten att utfärda lärarexamen. Så stor vikt att den ensam kan motivera ett avslag har den dock inte getts. Det är trots detta svårt att förstå hur ett lärosäte som bedömts sakna förutsättningar att bedriva en lärarutbildning av hög kvalitet, enligt samtliga fyra övriga kvalitetsaspekter, ändå anses kunna garantera att examensmålen uppfylls. Detta är fallet för förskollärarytbildningarna vid högskolorna i Jönköping och Mälardalen.

Förklaringen när det gäller yttrandet över utbildningen i Jönköping tycks vara att högskolan bedömts ha ett ovanligt ambitiöst system för hur examensmålen ska uppnås, vilket åskådliggör både hur ett lärosäte kan visa att examensmålen säkras och att det går att beskriva detta förhållande i yttrandet. Intressant nog gjorde dock den grupp som yttrade sig över högskolans yrkeslärarutbildning en annan bedömning av samma system.

När det gäller yttrandet över förskollärarytbildningen vid Mälardalens högskola så går det inte att på liknande sätt förstå hur bedömargruppen kommit fram till sin slutsats eftersom endast det första kriteriet motiverats.

Svårigheten att beskriva om kvalitetsaspekten är tillfredsställande uppfylld kan delvis bero på oklarheter kring de kriterier som bedömarna ska tillämpa:

- Krav finns klart dokumenterade, exempelvis i form av betygsriterier, och framgår av instruktioner för tentamina, examensarbeten och annan examination
- Lärosätet kan visa att utbildningen kommer att ge studenterna goda förutsättningar att nå målen

Det första kriteriet framstår som förhållandevis lätt att bedöma. Antingen finns de efterfrågade uppgifterna dokumenterade eller inte. Det andra kriteriet däremot framstår som betydligt mer komplext och svårtolkat. En möjlig tolkning är att kriteriet innefattar en övergripande bedömning av lärosätets möjligheter att bedriva en lärarutbildning av hög kvalitet, dvs. ett sammanfattande omdöme om utbildningen. Det skulle i så fall innebära att det lärosäte för vilket detta kriterium inte är uppfyllt skulle få avslag på sin ansökan, vilket inte är fallet. Det är således något annat som avses. Vad, utöver det som anges i den första punkten, ska vara uppfyllt för att denna aspekt ska bedömas som tillfredsställande? Yttrandena ger, med några få undantag, inget tillfredsställande svar på denna fråga. De uttrycks i regel på följande sätt: *Lärosätet visar (inte) att utbildningen kommer att ge studenterna goda förutsättningar att nå målen.*

I intervjun med HSV:s projektledare bekräftas svårigheten att tolka detta kvalitetskriterium. Han dementerar dock uppfattningen att det skulle utgöra en sammanfattande bedömning av utbildningen. Tanken är att kriteriet rör frågor om utbildningens kvalitetssäkring, till skillnad från kvalitetsaspekten *Säkring av utbildningens kvalitet* som rör frågor om lärosätets övergripande kvalitetssystem. Man skulle med ledning av beteckningarna kunna dra slutsatsen att det är samma förhållanden som avses och slå samman de två aspekterna.

Min sammanfattande slutsats är att i de fall samtliga kvalitetskriterier bedömts vara tillfredsställande alternativt otillfredsställande uppfyllda så är det samlande omdömet inte svårt att förstå, dock primärt som en konsekvens av bedömningarnas summativa utfall. I övriga fall framstår slutsatserna i regel som mer eller mindre svårtolkade. Orsakerna ligger oftast i yttrandenas ringa omfattning och i bristen på motivering av slutsatserna. Dessa faktorer är huvudsakligen interrelaterade. Om rapporterna inte omfattar mer än 1,5 -2 sidor begränsas utrymmet så mycket att det är hart när omöjligt att utveckla de beskrivningar och resonemang som hade krävts för att göra bedömningarna transparenta. Som jämförelse kan nämnas prövningen av ansökan från Högskolan i Dalarna om rätten att utfärda socionomexamen (*Beslut om examenstillstånd för socionomexamen*, Reg.nr. 641-450-09). Yttrandet omfattar sju sidor. Dess omfattning och innehåll gör det på ett helt annat sätt möjligt att förstå den samlade bedömningen. I prövningarna av de nya lärarexamina bedömdes totalt 149 ansökningar (inklusive ämneslärarutbildningarna). Det är naturligt att det i ett så omfattande projekt är svårt att hålla en hög ambitionsnivå när det gäller yttrandenas innehåll och omfång.

Projektledaren bekräftar att prövningarnas pressade tidsschema är den främsta anledningen till att texterna ofta är komprimerade. Fokus lades på formuleringar av bedömningarna snarare än på beskrivningar av bedömningarnas underlag och motiveringar. Ett annat skäl var ambitionen att göra rapporterna likvärdiga till både innehåll och omfattning, vilket i vissa fall ledda till att texterna reducerades. Även om ambitionen är lovvärd kan man invända två saker: Det ena är att det trots detta finns ganska stora skillnader i omfattning (från drygt en sida till drygt två sidor). Det andra är att det visar på en möjlig motsättning mellan kraven på likvärdighet och transparens. I de aktuella prövningarna borde dock transparensen, enligt min mening, ha prioriterats högre än likvärdigheten i rapporternas utformning.

10. BEDÖMARGRUPPERNA OCH DERAS ARBETE

Bedömarna utsågs bl.a. på förslag av lärosätena. Högskoleverket fick, enligt projektledaren ca.300 förslag på bedömare, varav ungefär hälften verksamma vid utländska lärosäten. Bedömargrupperna bestod av sakkunniga och studentrepresentanter (utom i bedömargruppen för yrkeslärarexamen). Dessutom medverkade 9 utredare från HSV, varav en hade funktionen som projektledare. Ansökningarnas antal och antalet ämnen som skulle bedömas liksom möjligheten att rekrytera bedömare, var faktorer som påverkade bedömargruppernas storlek.

Den grupp som ansvarade för prövningarna av ansökningarna om grundlärarexamen bestod av 26 personer under ledning av två ordföranden. I prövningarna av forskollärarexamen bestod bedömargruppen av 13 personer under ledning av en ordförande och bedömargruppen för prövningen av yrkeslärarexamen bestod av 3 personer, varav en ordförande.

Bedömargruppernas sammansättning framgår av rapporterna, däremot inte arbetsprocessen. Den beskrevs i en intervju med projektledaren.

10.1 Bedömargruppernas förberedelser och intervjuer

Bedömarna började redan under sommaren 2010 att läsa ansökningarna. Inför detta arbete hade information om prövningarnas genomförande skickats till de medverkande. HSV:s tjänstemän hade parallellt möten med ordförandena. Bedömare från samtliga grupper träffades på ett gemensamt upptaktsmöte i augusti, för bl.a. genomgång av kvalitetsaspekter och kvalitetskriterier samt av deras tillämpning. Även scheman för intervjuerna och bemanning av intervjugrupperna presenterades under detta möte. I de stora bedömargrupperna var ambitionen att dels göra en arbetsfördelning inom grupperna och dels garantera att varje intervjugrupp hade tillgång till nödvändig kompetens. Varje intervjugrupp bestod av 6-7 personer i prövningarna av grundlärarexamen, 4-5 i prövningarna av förskollärarexamen och av 1-2 för yrkeslärarexamen. Intervjuerna genomfördes med alternerande ordföranden enligt ett rullande schema. Samtliga bedömare deltog vid intervjuerna med lärosätens ledning. Därefter genomfördes separata intervjuer för respektive examen.

Vid dessa intervjutillfällen bidrog de bedömare som inte deltog vid intervjuerna med frågor och synpunkter som skickades till varje intervjugrupps ordförande och till HSV:s tjänstemän, som gemensamt bevakade att frågorna diskuterades i samband med intervjuerna. Ordförandena hade dessutom två separata möten med HSV för att justera och koordinera bedömningarna.

10.2 Bedömning och koordinering

I slutfasen av prövningarna, när den samlade bedömningen skulle göras, diskuterades också aspekternas viktning. Bedömargruppernas ordförande var överens om att inget lärosäte som bedömdes ha otillfredsställande lärarresurser kunde anses ha förutsättningar att anordna lärarutbildning av acceptabel kvalitet. Projektledare bekräftar också att kriterium två för aspekten *Säkring av examensmålen* av bedömarna initialt upplevdes som problematisk.

HSV:s utredare träffades varje vecka för att koordinera projektet. Tjänstemännen deltog vid intervjuerna, men var inte sekreterare i intervjugrupperna. Däremot gjorde de egna anteckningar som minnesstöd för kommande koordineringsmöten.

Intervjun med projektledaren gav intrycket att både bedömargrupperna och Högskoleverkets tjänstemän gjort ett gediget och ambitiöst arbete trots de ogynnsamma förutsättningarna. Som jag tidigare påpekat är det inte verket som beslutat under vilka förutsättningar prövningarna skulle genomföras. Samtidigt är det trots allt Högskoleverket som organiserat och genomfört prövningarna och som därför också måste ta sin del av ansvaret för den kritik som framkommer både i denna rapport och i andra sammanhang. När det gäller den del av arbetsprocessen som rör bedömargruppernas arbete och samarbetet med verkets tjänstemän så hade en beskrivning i rapporterna liknande den jag redovisat gjort prövningsprocessen mer transparent och dessutom fått likvärdigheten i bedömningarna att framstå som mer sannolik. På det sättet skulle HSV kunna undvika en del onödiga frågor och ifrågasättanden.

10.3 Lärosätenas syn på bedömargruppernas intervjuer

Nästan 2/3 av lärosätena anser att processen kring bedömargruppernas intervjuer inte fungerade bra. En kritik rör bedömargruppernas sammansättning och det faktum att inte alla ämnen varit representerade. Motsvarande problematik fanns även i lärosätenas representation, där begränsningar av antalet personer gjorde att ämnena inte kunde representeras på ett optimalt sätt. Intervjuernas genomförande kritiserades avseende tidsdisposition, detaljeringsgrad i diskussionen och frågornas relevans. Även de internationella bedömarnas bristande kunskap om det svenska utbildningssystemet nämns i flera enkätsvar.

Lärosätena rapporterar även olikheter i de olika bedömargruppernas arbetssätt. Framför allt anser man att det funnits skillnader i kravnivå gällande kursplanernas konkretiseringsgrad och huruvida man tillät kompletterande underlag i samband med eller efter intervjuerna. Även intervjuernas betydelse för den slutliga bedömningen anser man varit olika. Klarlägganden under intervjuerna har inte alltid beaktats.

11. FÖRNYAD PRÖVNING

Högskoleverket beslutade att genomföra en förnyad prövning för de utbildningar som fått avslag. De lärosäten som önskade en ny prövning skulle senast den 1/3 2011 lämna in sin ansökan. Vad är då skälen till att verket frångår sin normala rutin med uppföljande granskning efter ett år? Enligt informationen på HSV:s hemsida (14/2 2011) är det att: ”Prövningarna av de nya lärarexamina /.../ innebar en extremt hög arbetsbelastning för både Högskoleverket och lärosätena. De universitet och högskolor som fick avslag får därför en ny chans redan till våren”. Att arbetsbelastningen för samtliga inblandade varit hög verkar odiskutabelt men kunde inte detta ha förutsetts? Hur ska uttalandet, och beslutet om förnyad prövning över huvud, tolkas? Är huvudskälet att Utbildningsdepartementet (eller HSV) inte är nöjda med utfallet? Har för många ansökningar avslagits? Riskerar de ekonomiska och regionalpolitiska konsekvenserna att bli för stora? Hade utbildningarnas kvalitet blivit högre om ansökningstiden förlängts? Har den stora arbetsbelastningen inverkat negativt på bedömargruppernas arbete? Har den påverkat bedömningarnas kvalitet och resultat?

Både utbildningsministern och kanslern har vid upprepade tillfällen bedyrat att den förnyade prövningen ska genomföras med utgångspunkt från samma kvalitetsaspekter och kriterier som den ordinarie vilket tillsammans med det faktum att samma bedömare ska genomföra den nya prövningen förutsätts garantera att prövningarna görs på ett likvärdigt sätt. ”Bedömningen kommer att ske med samma metodik och enligt samma krav som vid ordinarie bedömningar om examenstillstånd” (Information om fortsatt handläggning av examenstillstånd för lärarexamina, HSV, Reg. nr 641-933-10). Enligt en artikel i *Universitetsläraren* (1/2011) har utbildningsministern i en intervju sagt att man inte kan ta regionalpolitiska hänsyn i bedömningen av lärarutbildningar; ”... vi kan inte ha lägre krav med motiveringen att utbildningen ges i Norrland”. Universitetskanslern säger i samma artikel: ”Högskoleverket kan inte tumma en millimeter på kraven. Samtidigt är det inte ens på medellång sikt tänkbart att stora delar av Sverige skulle vara helt utan lärarutbildning”. Det är trots dessa utfästelser, och med tanke på motsägelsen i ovanstående citat, svårt att undvika misstanken att ytterligare ett antal examensrätter kommer att beviljas, inte nödvändigtvis för att de på den korta tid som gått sedan förra prövningen lyckats rätta till de påtalade bristerna utan för att det är prövningens själva förutsättning och syfte. Borde inte regeringen, med tanke på den beska kritik av landets lärarutbildningar som utbildningsministern upprepade gånger framfört, ha kunnat förutse

att en stor del av ansökningarna skulle avslås och lagt en mer realistisk tidsplan för hela prövningsförfarandet, alternativt ha accepterat prövningarnas utfall?

I webbtidningen *Lärarnas nyheter* (2010-12-20) citeras universitetskanslern: ”Vissa hann inte tänka igenom hur de ska genomföra en ny lärarutbildning och dokumentationen var så ofullständig att den inte gick att bedöma. I några fall, och med bättre underlag, är min uppfattning att vi ganska snabbt skulle kunna komma till ett annat beslut. Det gäller åtminstone universiteten i Stockholm och Umeå, som är inne i stora omorganisationer och har haft särskilt ont om tid”.

Att bristfällig dokumentation kan få betydelse för prövningens utfall bekräftas i denna rapport. Om, framför allt, utbildnings- och kursplaner är ofullständiga så bedöms i regel även andra kvalitetsaspekter som otillfredsställande och därmed ökar risken för avslag. I vissa fall framstår möjligheten att genom en förbättrad dokumentation förändra utfallet därför som realistiska. I andra fall är det svårare att tro att detta skulle ha någon avgörande effekt på den samlade bedömningen. Detta gäller t.ex. för de lärosäten som nämns i citatet ovan.

I yttrandet över Stockholm universitets ansökan om grundlärarexamina bedöms samtliga kvalitetsaspekter utom lärarkompetensen vara otillfredsställande. Det är svårt att se hur de påtalade bristerna ska kunna rättas till på den korta tid som står till buds. Ändå bedömer kanslern möjligheterna för universitetet att få beviljat examensrätten vid en förnyad prövning som goda. Det ligger tyvärr nära till hands att misstänka att denna bedömning påverkas av det faktum att det gäller landets största lärarutbildning, lokaliserad till landets huvudstad, faktorer som förmodligen gör det extra svårt att acceptera ett avslag.

Med ledning av bedömargruppens yttranden över Umeå universitets ansökningar, framstår möjligheten att få ett positivt utfall i en förnyad prövning som ännu mer osannolika, givet att bedömningen verkligen genomförs på samma sätt som tidigare. Samtliga fem ansökningar underkändes. Ett avgörande skäl tycks vara utbildningarnas organisering enligt en beställarmodell. Om organiseringen är av så avgörande betydelse, och så otillfredsställande som den framstår i yttrandena, är det svårt att tro att det gått att undanröja dessa missförhållanden före den 1/3 2011. I detta fall finns både allmänpolitiska och regionalpolitiska skäl till att konsekvenserna av nya avslag kan framstå som oacceptabla.

I den tidigare refererade informationen till lärosätena (Reg. nr 641-933-10) skriver HSV att: ”Därför (kort ansökningstid, min anm.) bör lärosätena överväga om de brister som påtalats /.../ är av sådan karaktär att de kan ha åtgärdats i en ny ansökan kort tid efter föregående ansökan”. Det kan uppfattas som ett försök att mildra de politiska övertonerna och att få det att framstå som mer realistiskt att öka antalet beviljade ansökningar utan att behöva tumma på kvalitetskraven. Detta uttalande uttrycker möjligen också en motsättning mellan departementet och verket i uppfattningen om det önskvärda i att genomföra en förnyad prövning enligt den beslutade tidsplanen.

Kanslern har även nämnt möjligheten att genom tilldelning av extra resurser garantera ett rikstäckande utbud av lärarutbildningar. En insats av det slaget skulle säkert få gynnsamma konsekvenser för vissa utbildningars kvalitetsutveckling, men det rimmar illa med regeringens uttalade ambition att prioritera och premiera de starka utbildnings- och

forskningsmiljöerna. Denna ambition talar snarare för att förstärka de framgångsrika utbildningarna/lärosätena och låta dem ta ett samlat ansvar för landets lärarutbildningar.

Enligt enkätsvaren anser hälften av lärosätena att det är bra att en extra provning genomförs. De skäl man huvudsakligen anför är att det är rimligt med tanke på den tidspress som präglat provningarna. I några fall anser man emellertid att det verkar troligt att utfallet av provningarna vägts in i beslutet om förnyad provning. Detta är också ett huvudskäl *mot* att en ny provning genomförs. I den grupp som är kritiska till beslutet anser många att det äventyrar HSV:s trovärdighet och ställning som självständig kvalitetssäkrande myndighet. Beslutet tolkas som ett underkännande av hela provningsprocessen. Några lärosäten anser att HSV i de fall man inte haft tillgång till fullständiga bedömningsunderlag borde ha begärt in kompletteringar. Detta verkar ha gjorts i ett fall, vilket i så fall är anmärkningsvärt.

Med tanke på de mycket långtgående konsekvenser som en nedläggning av en eller flera lärarutbildningar kan få regionalt, lokalt och för de enskilda lärosätenas ekonomi, är det rimligt att regeringen och HSV ger lärosätena en ny chans. Detta hade dock kunnat genomföras inom ramen för den etablerade praxisen med möjlighet till förnyad provning varje år. Den nu beslutade tidigarelagda provningen kan uppfattas som ett underkännande av bedömargruppernas arbete. Trots de brister som påpekas i denna rapport framgår det av provningarnas utfall att bedömargrupperna lagt ribban högt, vilket bör betraktas som positivt, även med hänsyn taget till konsekvenserna. Det är därför viktigt att den förnyade provningen inte sker till priset av kvalitetsbrister i landets lärarutbildningar eller ett minskat förtroende för Högskoleverkets arbete med att säkra dessa och andra utbildningars kvalitet. En sådan utveckling skulle missgynna verket, sektorn och, inte minst, det svenska folket.

12. SLUTSATSER

Jag har i min analys försökt avgöra om provningarna uppfyller de krav på *förutsägbarhet*, *jämförbarhet* och *transparens* som formulerades när SUHF 2008 granskade HSV:s ämnes- och programutvärderingar och som enligt verket ska känneteckna det nya kvalitetssystem som infördes tidigare i år. Utgångspunkten för analysen är de definitioner och avgränsningar av begreppen som beskrivs på s 7 ff. Dessa är inte invändningsfria. I det framtida samarbetet mellan SUHF och HSV borde begreppen och förutsättningarna för deras uppfyllande klargöras bättre. Är kraven på förutsägbarhet, jämförbarhet och transparens uppfyllda i provningarna av examenstillstånd för de nya lärarutbildningarna?

12.1 Förutsägbarhet

Som tidigare nämnts har HSV anpassat de kvalitetsaspekter och kriterier som generellt gäller för examensrättsprovningar till den aktuella provningen. Dessa har också kommunicerats med lärosätena och bifogats beslutsrapporterna. Aspekterna har däremot inte utformats i samarbete med sektorn. De skulle sannolikt tjäna sitt syfte ännu bättre om en gemensam översyn gjordes, dels för att förbättra innehållet och dels för att ytterligare öka acceptansen av dem inom sektorn.

Kravet på kommunikation av aspekterna och kriterierna framstår, att döma av enkätsvaren, som tillfredsställande endast för aspekten *Utbildningsmiljö*. Det har däremot inte framkommit vare sig i rapporterna eller i intervjun med projektledaren att det skulle ha funnits en dold agenda i form av kompletterande anvisningar till bedömarna. Däremot framgår det av yttrandena att kvalitetsaspekterna inte har samma värde. *Lärraresurs* framstår, inte oväntat, som den viktigaste aspekten. Det är den enda kvalitetsaspekt som

har ett exklusivt förklaringsvärde och som explicit nämns i flera av de samlade bedömningarna. HSV har emellertid inte lämnat någon skriftlig information om viktning av kvalitetsaspekterna, vilket möjligen kan bero på att den var ett resultat snarare än en utgångspunkt i prövningarna.

Den information som gett upphov till störst missnöje och osäkerhet är, enligt enkätsvaren, anvisningarna om utbildnings- och kursplanernas skick.

12.2 Likvärdighet

Yttrandenas bristande transparens i kombination med de frågetecken jag redogjort för i genomgången av utfallet för såväl de olika prövningarna som de enskilda lärosätena leder till slutsatsen att prövningarna inte framstår som likvärdiga. Det är åtminstone svårt att med ledning av yttrandena belägga att de är likvärdiga. Visserligen är yttrandena över grundlärautbildningarnas inriktningar f-3 och 4-6 snarast alltför likvärdiga, eller åtminstone alltför likalydande, för att ge intryck av att en tydligt differentierad bedömning genomförts, men detta rör inriktningar inom samma examen snarare än skillnader i bedömning av olika examina.

I bedömningarna av de olika examina finns så stora skillnader i avslagsfrekvens att de ger upphov till ytterligare frågor om prövningarnas likvärdighet. Frågorna får ökad aktualitet i de fall utfallen för enskilda lärosäten av olika prövningar är mycket varierande. Skillnaderna i yttranden från olika bedömargrupper tar sig bl.a. uttryck i olika formuleringar, språkbruk och omfattning. Man kan tolka dessa olikheter som bristande överensstämmelse i tillämpningen av kvalitetsaspekter och kriterier, även om det inte går att avgöra om det faktiskt förhåller sig så. För att kunna få större klarhet i denna fråga hade det krävts att yttrandena innehöll betydligt mer information. Min slutsats är emellertid att det huvudsakliga problemet inte utgörs av den bristande likvärdigheten i sig (även om den naturligtvis är ett stort problem om den faktiskt existerar) utan av just de frågor som yttrandena ger upphov till, eftersom de påverkar både prövningarnas och kvalitetssystemets trovärdighet negativt.

För att reducera frågetecken hade det varit bra om det funnits en beskrivning av arbetsprocessen i varje rapport. Av denna kunde framgå hur respektive bedömargrupp arbetat för att säkerställa likvärdigheten. En ytterligare åtgärd med samma syfte hade varit att redovisa relevanta nyckeltal för, framför allt, lärarresurserna. Den enskilt viktigaste åtgärden för att förbättra prövningarnas likvärdighet är emellertid att öka den generella transparensen i yttrandena.

12.3 Transparens

Det största problemet med yttrandena är deras bristande transparens. Det går inte att utläsa hur enskilda omdömen som ”tillräcklig” eller ”tillfredsställande” underbyggs eftersom referenspunkter och jämförelsetal saknas. Det går i regel inte heller att förstå hur bedömargrupperna kommit fram sitt samlade omdöme, utom i de fall då samtliga kvalitetsaspekter bedömts vara tillfredsställande respektive otillfredsställande uppfyllda. Det faktum att ingen ansökan där lärarresursen bedömts vara otillfredsställande har godkänts visar att denna aspekt haft en avgörande betydelse för utfallet, men i övrigt ges inga tydliga ledtrådar till hur slutomdömena underbyggs. Rapporterna är i regel alltför kortfattade och beskrivningarna för summariska för att läsaren ska kunna förstå hur bedömarna kommit fram till sina slutsatser, åtminstone om läsaren inte har tillgång till samma information som bedömarna. Att öka yttrandenas transparens borde därför vara det enskilt viktigaste utvecklingsområdet i Högskoleverkets framtida granskningar.

Det är primärt Högskoleverket som, i kraft av sin roll som tillsynsmyndighet och ansvarigt för kvalitetssäkring av landets högskoleutbildningar, får svara för de frågor och brister som uppkommit i samband med genomförandet av de aktuella examensprövningarna. Verket och lärosätena har emellertid tvingats genomföra arbetet inom den mycket snäva tidsram som Utbildningsdepartementet beslutat. Under mer gynnsamma förhållanden hade sannolikt flertalet frågor kunnat rätas ut och bristerna reducerats. Trots konsekvenserna av de ogynnsamma förutsättningarna bör den fortsatta dialogen med lärosätena fokusera på förbättringar av Högskoleverkets framtida arbete med examensprövningar. Ett bra samarbete mellan verket och sektorn kan förhoppningsvis både förbättra kvalitetssystemet och minska det politiska detaljinflytandet.

BILAGOR

Bilaga 1. Kvalitetsaspekter och kriterier vid examenstillståndsprovning för de nya lärarexamina

Utbildningens förutsättningar

Lärreresurs

- Antalet tillsvidareanställda och övriga lärare står i proportion till utbildningens beräknade omfattning,
- lärarna har vetenskaplig och ämnesdidaktisk kompetens för undervisning och handledning inom utbildningen,
- lärarresursen består både av vetenskapligt meriterade lärare samt lärare som besitter beprövad professionserfarenhet i en välavvägd proportion,
- lärarna har kompetens att erbjuda den utbildningsvetenskapliga kärnan med de krav på innehåll som anges i examensordningen för respektive lärarexamen (skolväsendets historia och organisation, värdegrund, läroplansteori och didaktik, vetenskapsteori och forskningsmetodik, utveckling, lärande och specialpedagogik, sociala relationer, konflikthantering och ledarskap, uppföljning och analys av lärande, bedömning och betygsättning, utvärdering och utvecklingsarbete)
- lärarna har kompetens att erbjuda undervisning om och i praktiska och estetiska lärprocesser (förskolläraryrket samt grundlärarexamen),
- lärarna har kompetens att erbjuda undervisning om vuxnas lärande (ämnes- och yrkeslärarexamen),
- lärarna ges reella möjligheter till kompetensutveckling och egen forskning.

Utbildningsmiljö

- Utbildningen ges i en forskande miljö,
- utbildningen kommer att ge förutsättningar för ett kritiskt och kreativt/reflekterande förhållningssätt,
- miljön inbegriper en fungerande organisation som säkerställer att den verksamhetsförlagda utbildningen erbjuds inom relevant verksamhet och ämne/ämneselement,
- nationellt och internationellt samarbete bedrivs i syfte att berika utbildningsmiljön.

Infrastruktur

(gäller de lärosäten som inte tidigare bedrivit lärarutbildning)

- Studenterna har god tillgång till litteratur/annat lärandematerial, informationstekniska resurser och annan nödvändig utrustning.

Utbildningens genomförande

Styrdokument

- Utbildningsplanen för respektive examen innehåller mål/förväntade studieresultat som utarbetats i enlighet med examensordningen och anger en tydlig struktur för respektive program, inriktning samt ämne/ämnedområde,
- kursplanerna innehåller mål/förväntade studieresultat som utarbetats i enlighet med examensordningen.

Undervisning, kurslitteratur och examination

- Undervisningsformerna, vald kurslitteratur/annat lärandematerial och examinationsformerna säkrar forskningsanknytning och progression,
- examinationen inom den verksamhetsförlagda utbildningen genomförs i samarbete med utbildade handledare vid de medverkande skolorna.

Utbildningens resultat

Säkring av examensmålen

- Krav finns klart dokumenterade, exempelvis i form av betygskriterier, och framgår av instruktioner för tentamina, examensarbeten och annan examination,
- lärosätet kan visa att utbildningen kommer att ge studenterna goda förutsättningar att nå målen.

Säkring av utbildningens kvalitet

(gäller de lärosäten som inte tidigare bedrivit lärarutbildning)

- Det finns ett kvalitetssäkringssystem som garanterar utbildningens framtida kvalitet.

Bilaga 2. Enkät till lärosätena

SUHF

Sveriges Universitets-
& Högskoleförbund

2011-02-14
Dnr 11/022
Expertgruppen
för kvalitetsfrågor

Enkät om lärosätenas synpunkter på Högskoleverkets prövning av examenstillstånd för lärarutbildning

SUHF:s Expertgrupp för kvalitetsfrågor gör för närvarande en genomgång och analys av Högskoleverkets prövningar av examenstillstånd för lärarutbildning som nyligen genomförts. I samband med detta vill vi även samla in lärosätenas synpunkter och erfarenheter av prövningarna. Resultatet från enkäten ska användas av Expertgruppen för en konstruktiv dialog med Högskoleverket.

SUHF:s medlemmar ombeds därför att besvara nedanstående frågor. Varje fråga har två delar, dels en som kan besvaras med ett ja eller nej-svar, dels kommentarer i fritext.

Sista svarsdatum på enkäten är måndagen den 14 mars. Svaren skickas in som antingen ett Word-dokument eller en pdf-fil till Fredrik Andersson på SUHF:s kansli (fredrik.andersson@suhf.se).

Enkät angående Högskoleverkets prövning av examenstillstånd för lärarexamina 2010

Fråga 1

- A. Anser ert lärosäte att Högskoleverkets anvisningar gett er tillräcklig information om innehåll och utformning av det underlag ni skulle lämna inför prövningen, avseende:
- a. Lärarresurs (Ja/Nej)
 - b. Utbildningsmiljö (Ja/Nej)
 - c. Styrdokument (Ja/Nej)
 - d. Undervisning, kurslitteratur och examination (Ja/Nej)
 - e. Säkring av examensmålen (Ja/Nej)
- B. Om inte, vilka har brister anser ni att informationen haft?

Fråga 2

- A. Anser ert lärosäte att processen kring Högskoleverkets hearing var bra? (Ja/Nej)
- B. Om inte, vilka synpunkter har ni?

Fråga 3

- A. Anser ert lärosäte att de kvalitetsaspekter och kriterier som använts vid provningen varit relevanta? (Ja/Nej)
- B. Om inte, i vilka avseenden anser ni att de saknar relevans?

Fråga 4

- A. Har ert lärosäte kunnat tolka Högskoleverkets beslut med ledning av bedömaregruppernas motiveringar och slutsatser, avseende:
 - a. Lärarresurs (Ja/Nej)
 - b. Utbildningsmiljö (Ja/Nej)
 - c. Styrdokument (Ja/Nej)
 - d. Undervisning, kurslitteratur och examination (Ja/Nej)
 - e. Säkring av examensmålen (Ja/Nej)
- B. Om inte, vilka problem har ni haft med tolkningarna?

Fråga 5

- A. Anser ert lärosäte att provningen uppfyller de krav på förutsägbarhet, likvärdighet och transparens som skall präglade det nya kvalitetssystemet?
 - a. Förutsägbarhet (Ja/Nej)
 - b. Likvärdighet (Ja/Nej)
 - c. Transparens (Ja/Nej)
- B. Om inte, vad saknar ni?

Fråga 6

- A. Vad anser ert lärosäte om Högskoleverkets beslut att under våren 2011 genomföra en extra provning för lärosäten som inte beviljades examenstillstånd? (Bra/Dåligt)
- B. Eventuella kommentarer till svaret på fråga 6A.

Fråga 7

Övriga kommentarer, om några, från ert lärosäte kring processen för provningar av examenstillstånd för lärarutbildning.

Bilaga 3. Enkätsvaren

Tabell 1. Sammanställning av enkät svar

Fråga	Ja	Nej	S:a ¹	Ja/Nej (%)
1a. Lärarresurs	9	16	25	36/64
1b. Utbildningsmiljö	15	9	24	63/38
1c. Styrdokument	6	18	24	25/75
1d. Undervisning...	7	17	24	29/71
1e. Examensmål	11	15	26	42/58
2. HSV:s bearing	10	16	26	38/62
3. Kvalitetsaspekterna	21	6	27	78/22
4a. Lärarresurs	21	5	26	81/19
4b. Utbildningsmiljö	19	7	26	73/27
4c. Styrdokument	16	10	26	62/38
4d. Undervisning...	17	9	26	65/35
4e. Examensmål	20	7	27	74/26
5a. Förutsägbarhet	6	20	26	23/77
5b. Likvärdighet	5	21	26	19/81
5c. Transparens	6	20	26	23/77
6. Omprövning ²	13	12	25	52/48

Fråga 1

Enligt enkät svaren anser lärosätena att Högskoleverkets anvisningar inför provningarna var tillfredsställande när det gällde aspekten *Utbildningsmiljö* men mer eller mindre otillfredsställande när det gällde övriga aspekter. Lärosätena var speciellt missnöjda med anvisningarna gällande *Styrdokument* och *Undervisning, kurslitteratur och examination*. Av kommentarerna om styrdokumenten att döma anser flertalet lärosäten att den information man fått om utbildnings- och kursplanernas utformning inte stämde med bedömargruppernas uppfattning. Även redovisningen av lärarresurserna har av flera lärosäten upplevts som problematisk.

Det saknades dokumentation i anvisningarna om hur HSV såg på förhållandet mellan ämne teori och ämnesdidaktik. Samtidigt pekade HSV i flera beslut på att det var just obalans mellan ämne teori och ämnesdidaktik som utgjorde grund för många avslag. Det saknades också en definition av vad HSV avsåg med ämnesdidaktik och ämnesdidaktisk kompetens vilket gjorde det nödvändigt för lärosätena att själva definiera begreppet. Anvisningarna redogjorde inte för hur den ämnesdidaktiska kompetensen skulle redovisas men denna redogörelse kom att bli avgörande i flera fall. Excel-tabellen som skulle användas för att redovisa lärarresursen gav inget utrymme för att redovisa den ämnesdidaktiska kompetensen utan angav bara "Ämne" (Lunds universitet).

Det var svårt att redogöra för lärarkompetensen bara genom att använda lärartabellen som hsv utformat (Uppsala universitet).

¹ Vissa lärosäten har angett fler än ett svarsalternativ

² Svarsalternativen var Bra/Dåligt

I vägledningen framgick att kursplaner och utbildningsplaner skulle vara "preliminära" och i "varierande detaljeringsgrad." Men vid samtalen framgick att granskarna lade rätt stor vikt vid val av litteratur och målformuleringar. Kanske brist i information mellan HSV och bedömargrupp? (Karlstads universitet).

Anseende c så har anvisningarna varit att styrdokumentet skulle vara preliminära och med varierande detaljeringsgrad. Det höll inte i samband med granskningen då kursplanerna blev en av de viktigaste aspekterna som underlag för bedömning (Högskolan i Borås).

Den information som gavs till lärosätena överensstämde inte med hur bedömarna sedan värderade de styrdokument som bifogats ansökan (Luleå Tekniska Högskola).

Dubbla budskap om hur noggranna kursplanerna behövde vara (Södertörns högskola).

Sammantaget gav informationen före ansökningstillfället klart intryck av att kursplaner som skulle bifogas skulle vara av typen utkast. Sedan riktades tung kritik mot dessa utkast för att de hade formella brister, ett förfaringssätt som är helt oacceptabelt (Umeå universitet).

När det gäller denna del är det svårare att kommentera HSV:s anvisningar eftersom beslutstexterna är mycket summariska. För oss är det inte tydligt i besluten hur denna del har granskats varför anvisningarnas tillräcklighet inte kan bedömas (Lunds universitet, fråga 1e).

Oklarhet om vad som menas med Säkring av examensmålen (Södertörns högskola).

Generellt har det varit svårt att veta på vilken detaljnivå vi skulle redovisa dokument, processer m.m. När det gäller kursplaner skulle de vara preliminära. Vad innebär det? Säkring av examensmålen kan ligga på flera nivåer alltifrån organisation till den enskilde läraren. Vi skickade in för lite material för vi hade uppfattat att det skulle vara ganska kortfattat (Högskolan i Gävle).

*Likaså bedömningsgrunderna **utbildningsmiljö, styrdokument samt undervisning, kurslitteratur och examination** var svårtolkade då endast ett fåtal korta meningar var ämnade att ge vägledning för vad som efterfrågades. Denna brist på information blev ännu uppenbar då det vid intervjuerna visade sig att bedömarna "saknade" information som bevisligen inte hade efterfrågats i HSV:s vägledning / ... / Bedömargruppen som vi mötte hade bl.a. räknat antal sidor i litteraturlistorna. Intrycket efter intervjuerna var alltså att en betydligt högre detaljeringsgrad efterfrågades än vad HSV:s vägledning och uppföljande informationsmöte tidigare hade angivit (Högskolan Dalarna).*

Fråga 2

Lärosätenas kritik mot Högscoleverkets hearings rör huvudsakligen bedömargruppernas sammansättning (kompetenstäckning), frågornas relevans, detaljeringsgraden i diskussionen och bemötandet vid intervjuerna.

Hearingarna som anordnades av HSV höll mycket ojämn kvalitet. Det fanns uppenbarligen bristande kännedom hos en del av de sakkunniga på plats om det svenska högskolesystemet i allmänhet och svensk lärarutbildning i synnerhet. Detta ledde till att en del av tiden för hearingen fick ägnas åt förklaringar av trivia i sammanhanget. Systemet med några representanter för sakkunniga på plats som också ställde frågor som andra sakkunniga skickat in fungerade mycket dåligt enligt vår erfarenhet. Dessa "mejlfrågor" kunde sällan följas upp eller förtydligas eftersom de sakkunniga på plats visste för lite om vad som låg bakom frågan. I vissa fall var de sakkunniga på plats inte tillräckligt pålästa på ansökan

vilket innebar att en del av tiden fick ägnas till att korrigera felaktiga uppfattningar (Lunds universitet).

Dels så ställdes inte centrala frågor, dels ställdes exv. detaljfrågor till ledningspersoner liksom frågor som Umeå universitet uppfattar som ämnade för ledningspersoner till lärarrepresentanter /.../ Många bedömare gav intryck av att sakna väsentliga kunskaper om grundutbildning vid svensk högskola, vilket också bekräftades i de utlåtanden som offentliggjorts vid beslut (Umeå universitet).

Vid hearingen fanns inte representation för vissa frågor och det medförde att det inte blev några frågor inom områdena. Sedan byggde anslaget på brister inom sådana områden som aldrig blev belysta (Högskolan i Borås).

Det fanns inte företrädare för samtliga ämnen som prövades. Bedömarna hade alltså i vissa fall inte "rätt" kompetens (Uppsala universitet).

Hearingen borde mer utgått från HSVs kvalitetsaspekter och kriterier (Mälardalens högskola).

Ett sådant möte ska enl. vår uppfattning präglas av ett bemötande som visar att man respekterar företrädarna som kom för att försvara sin ansökan. I vårt fall upplevde vi ett visst ointresse och ett icke fullt ut professionellt bemötande från utvärderarna (Högskolan i Halmstad).

Anmärkeningsvärt är dock att bemötandet skiljde sig en hel del mellan grupperna. T.ex. upplevde grundlärargruppen hearingen som ett förhör, medan yrkeslärargruppens diskussion var mer samtalslikenande. Likaså har de förtydliganden som lärosätets representanter framförde vid hearingen mottagits på olika sätt i de olika grupperna. Ämneslärargruppen fick möjlighet att förtydliga ansökan med kompletterande dokument som visade på lärosätets planer för lärarnas kompetensutveckling, vilket senare togs med i bedömargruppens utlåtande. Förskollärargruppen lämnade också förtydliganden angående lärarresurs, men dessa bortsåg bedömargruppen från i sitt utlåtande. Uppenbart var att de olika grupperna inte fått samma instruktioner, vilket också syns i utlåtandena över andra lärosäten. Men verkar med andra ord ha lagt olika vikt vid interjuernas betydelse (gentemot den inskickade ansökan) i den slutliga bedömningen (Högskolan Dalarna).

Fråga 3

De kvalitetsaspekter och kriterier som använts vid prövningarna är lärosätena huvudsakligen positiva till. Det finns dock några undantag som primärt handlar om tillämpningarna.

De officiella kriterierna var fullt relevanta, men vagt uttryckta, det gick att tolka dem på olika sätt och det fanns inget som indikerade var "ribban" låg. Den tolkning som kriterierna i praktiken gavs av bedömargrupperna var av högst varierande relevans och transparens (Högskolan i Jönköping).

Då vi inte i förväg erhåller rimliga instruktioner över vad det är vi skall visa upp framstår de som luddiga och godtyckligt tillämpade (Mittuniversitetet).

Kriterierna är i huvudsak relevanta. Det är sättet som de tillämpats på som varit problematiskt och stundtals otillfredsställande (Lunds universitet).

*Särskild problematiskt var att dokumentet **Kvalitetsaspekter och kriterier vid examenstillståndsprövning för de nya lärarexamina** innebar en tydlig skärpning gentemot den vägledning som skickades ut inför*

ansökan i april. De detaljerade kvalitetsaspekterna borde självklart ha varit kommunicerade före ansökningarna skickades in. Nu hann vi nätt och jämt förbereda oss på de frågor som vi förstod att våra redan inskickade ansökningarna eventuellt inte gav svar på (Högskolan Dalarna).

Ämnesdidaktisk kompetens har hanterats väldigt olika och inte på ett rättsäkert sätt (Uppsala universitet).

Fråga 4 och 5

Jag väljer att redovisa utfallet för dessa frågor samlat med tanke på deras inbördes relation och till synes motsägelsefulla utfall. Fråga 4 lyder: Har ert lärosäte kunnat tolka Högskoleverkets beslut med ledning av bedömargruppernas motiveringar och slutsatser? Svaren är huvudsakligen positiva. Störst problem har man haft i tolkningen av utfallet för aspekten *Styrdokument* vilket sannolikt sammanhänger med utfallet på fråga 1c.

I fråga 5 har prövningarnas förutsägbarhet, likvärdighet och transparens värderats. Utfallet skiljer sig väsentligt från svaren på fråga 4. Så stor andel av svaren som 78 % är negativa. Hur kan de stora skillnaderna i utfall förklaras? En del av skillnaderna kan förklaras av formuleringen av fråga 4. Den kan tolkas som att frågan avser graden av överensstämmelse mellan bedömargruppernas yttranden och Högskoleverkets beslut (se t.ex. svaret från Högskolan Dalarna). Denna överensstämmelse är mycket hög för de aktuella utbildningarna (100 %) vilket kan ha påverkat svaren i vissa fall. Avsikten med frågan är emellertid att få en bild av om yttranden framstår som begripliga, när det gäller både helheten och detaljerna i bedömningarna.

En annan förklaring till skillnaderna kan vara att lärosätena har tillgång till samma information som bedömarna och att de mot den bakgrunden i regel inte har några större svårigheter att tolka utfallen.

En ytterligare förklaring kan vara att de lärosäten som fått sina ansökningar beviljade inte engagerat sig i tolkningsfrågan. *I och med att vi kom väl ut ur prövningen, så behövde vi inte ägna oss åt någon omfattande tolkning (Linköpings universitet).*

Några kommentarer om frågorna 4 och 5:

Inte svårt att tolka vad bedömargruppen ansåg vara brister. Betydligt svårare att tolka vad de grundar bedömningen på, i synnerhet vid jämförelse mellan lärosäten (Högskolan i Jönköping).

Tolkningen av besluten har i sig inte varit problematiska. Redovisningen av bedömargruppens motiveringar är dock mycket skiftande, stundtals impressionistiska och summariska (Lunds universitet).

Tolkningsmöjlighet har uppkommit genom att lägga ihop svaren från samtliga våra ansökningar. Styckvis är de inte helt lättolkade, inte heller vid jämförelse, då vissa delar som är underkända i en ansökan är godkända i en annan. Ger tveksamhet till transparens och förutsägbarhet. Beslutet ang lärarresurs och dess kompetens inom UVK skilde sig i olika inriktningar. Bedömargrupperna tycks inte ha samarbetat (Mälardalens högskola).

Eftersom hela processen från utredning till beslut präglades av tidsförseningar kan kraven för förutsägbarhet inte vara uppfyllda. Förutsägbarheten och transparensen har inte varit god eftersom kriterierna inom bedömningsområdena inte tydliggjorts (Karlstads universitet).

Det finns en osäkerhet i vad som värderats och faktiskt mättes av granskningsgruppen. Frågan är således hur säkerställdes det att kvalitetsaspekter och kriterier användes på ett likvärdigt sätt i de olika granskningsgrupperna. Bedömaregruppen har haft ett orimligt uppdrag vilket ställer frågan om likvärdighet. Det orimliga låg i det korta tidsperspektivet och den stora mängden material att förhålla sig likvärdigt till (Högskolan i Skövde).

Det är oerhört svårt att se i de skilda sammanställningarna vad som varit avgörande för ett avslag eller godkännande. De sammanvägda erfarenheterna ser väldigt olika ut när man läser igenom ett antal beslut (Konstfack).

Saknar konsekvens i bedömningen mellan bedömaregrupperna (Högskolan Kristianstad).

Vid jämförande läsning av yttrandena över Stockholms universitets respektive mindre högskolors ansökan om examenstillstånd för grundlärare blir det uppenbart att bedömningen inte skett förutsättningslöst eller på likvärdiga grunder. (Stockholms universitet).

Olika bedömningar utifrån nästan identiska underlag (4C). Kriterierna alltför övergripande. Bedömningen var inte likvärdig. Mer konkreta detaljer. (Högskolan i Borås).

På frågan vad lärosätena saknar svarar Högskolan i Jönköping: Tydliga och mätbara kriterier som begränsar utrymmet för godtycke och vaga bedömningar. Transparens om hur kriterierna faktiskt operationaliserades och tillämpades av bedömaregrupperna.

De kriterier som skulle bedömas var kända i förväg. Däremot var det inte känt var ribban låg varken i samband med att ansökan utformades eller såbär i efterhand. Det skulle ha varit värdefullt att känna till ungefär vilken omfattning av lärare med olika slags kompetens (exempelvis vetenskaplig och/eller professionsbaserad) som bedöms vara tillräcklig, åtminstone för någon tänkt dimensionering. Det skulle ha ökat förutsägbarheten, inte minst för den ansökningsomgång som nu är aktuell. När det gäller likvärdighet är vår uppfattning att det inte finns några tecken på att bedömningar av ansökningar från olika lärosäten bedömdes olika. Däremot finns anledning att fundera över i vilken utsträckning olika bedömaregrupper hade synkroniserat och stämt av hur de bedömde olika aspekter av ansökningarna, såväl mellan olika examina som mellan olika lärosäten. Vi frågar oss exempelvis hur det kom sig att våra styrdokument var godkända för förskolläroutbildningen medan samma slags dokumentation var underkända för samtliga inriktningar för grundlärare. (Luleå Tekniska Universitet).

Bedömningarna varierar i alltför hög grad mellan de olika bedömningsgrupperna – på samma material och i samma avseende! Umeå universitet gick in med samma material kring verksamhetsförslag utbildning i samtliga ansökningar men dessa bedömdes olika av olika bedömaregrupper /.../ Det är inte uppenbart att utlåtandena vad som lett fram till vilket ställningstagande och hur olika faktorer ställs mot varandra alternativt bedöms stärka varandra ömsesidigt. Det finns också skäl att påpeka att då samtliga kursplaner från UmU exv saknade förväntade lärandemål förefaller det logiskt att samtliga skulle kritiserats/fällas. När nu så inte skedde har vi fått förstå att mycket kommit fram under intervjuerna som lett till en positiv bedömning. För en utomstående är det då inte transparent vad som vägts in. Det är dessutom omöjligt för ett lärosäte att känna sig helt trygg i att alla ansökningar behandlats likvärdigt varför situationen inte upplevs som rättssäker (Umeå universitet).

*Även om vi tycker att vi har kunnat tolka motiveringarna har de varit för **kortfattade** och det har inte preciserats vad som avses med olika skrivningar /.../ Även om bedömningsgrunder och kriterier varit redovisade på förband så har det ändå funnits en osäkerhet i vad som efterfrågats (Högskolan i Gävle).*

Högskoleverkets beslut verkar helt och hållet följa bedömargruppernas rekommendationer. Vi kan inte se att HSV har gjort någon egen tolkning. Tvärtom så följer HSV:s beslut den praxis som bedömargrupperna verkar ha kommit överens om: 1) ansökningar som fått "ej tillfredsställande" på kvalitetsaspekterna a och b avslås; 2) ansökningar som fått "ej tillfredsställande" på tre eller fler kvalitetsaspekter avslås. Däremot är det inte alltid lätt att förstå bedömargruppernas slutsatser utifrån de utlåtanden som lämnas under varje kvalitetsaspekt. I vissa fall är utlåtandena nästan identiska, men slutsatserna olika. Detta gör att man misstänker att andra motiveringar finns än de som redovisas i bedömningarna, vilket upplevs som ej tillfredsställande (Högskolan Dalarna).

Fråga 6

När det gäller frågan om Högskoleverkets beslut att ge lärosätena möjlighet till förnyad prövning, så anser en knapp majoritet att beslutet var bra. Några kritiska röster:

Möjligheten erbjöds alltför tidigt; det är inte möjligt att göra ett högkvalitativt utvecklingsarbete på så kort tid (Linköpings universitet).

Vår uppfattning är att det är rimligt att HSV kommer till denna slutsats med hänsyn till hur processen genomfördes, m h t till tidspress och annat. Det är dock oklart om det endast var detta som låg till grund för beslutet. Om utfallet av prövningen spelat roll är förfarandet tveksamt. Då bör det tydliggöras på vilket sätt detta har vägts in. Vidare är det olyckligt att förutsättningarna för ansökan om examenstillstånd ändras på så sätt att lärosätenas kapacitet, vid en viss tidpunkt, att på kort tid producera nya ansökningar, transformeras till en avgörande kvalitetsfaktor gällande utbildningarnas framtida kvalitet (Luleå tekniska universitet).

Riskerar att underminera HSV:s trovärdighet, eftersom det går emot vad HSV tidigare uttryckligen sagt om omprövning. Uppenbar misstanke om att beslutet tillkommit under påtryckningar från politiker och/ eller lärosäten (Högskolan i Jönköping).

"Anständigt" är nog ett bättre ord än "Bra". Vi ser det som ett åtminstone partiellt erkännande av att HSV drivit processen på ett undermåligt sätt och att man nu tar ansvar för att i någon mån avhjälpa de värsta konsekvenserna av detta (Stockholms universitet).

Vi finner det inte tillfredsställande att man, efter det att utfallet i den ordinarie granskningen visat att vissa regioner kommer att sakna lärarutbildning med start 2011, väljer att frångå den tidigare uttalade försäkran att ansökan utslutande skulle bedömas utifrån kvalitet utan i efterhand för in en regionalpolitisk aspekt i en extra prövning. Dessutom avser man rangordna ansökningarna i den extra prövningen om det kommer in många ansökningar. I den information om fortsatt handläggning av examenstillstånd står: "Om det kommer in ett oväntat stort antal nya ansökningar kommer Högskoleverket att prioritera sitt arbete efter högskolelagens 1 kap 13 där det står att det i ett rikstäckande perspektiv finns allmänt intresse av att examina får utfärdas. Det är inte heller förtroendeingivande att "stor tidspress" anges som skäl fören extra prövning efter det att man sett utfallet av den första granskningen. Tidspressen har dessutom varit känd från processens början varför Högskoleverket skulle kunna dra slutsatsen att lärosäten som har ett väl fungerande kvalitetssäkeringsystem har klarat av att hantera ansökningsprocessen trots tidspress (Malmö högskola).

Behovet av extra prövning är ett uttryck för brister i processen (Högskolan Kristianstad).

Hela processen den tidigare som den nu aktuella har präglats av tidsbrist och oklarheter. Detta främjar på intet sätt kvalitetsarbete inför en ny lärarutbildningsreform (Konstfack).

Högskoleverkets nya beslut var respektlöst dels med tanke på att det kom direkt efter besluten, dels på grund av att det mer handlade om korrigerande konsekvenser än om kvalitet i lärarutbildningen. Att på kort tid konstruera om en ansökan är möjligt för alla lärosäten, men det äventyrar trovärdigheten i hela processen (Högskolan i Skövde).

En sådan hantering reser frågor om HSV:s självständighet och skapar ett mycket problematiskt läge för studenter som söker lärarutbildningen ht 2011. Det skapar också frågor om bedömargruppernas utlåtanden om HSV bedömer det möjligt att åtgärda bristerna inom någon enstaka månad (Karlstads universitet).

- logiskt, nödvändigt, rätt och riktigt med tanke på att processen i sig innehållit så många problem och oklarheter (Umeå universitet).

Det hade inte behövts om framförhållandet varit bättre (Uppsala universitet).

Beslutet att genomföra en extra prövning kan inte annat än tolkas som ett underkännande av hela prövningsprocessen av de nya examenstillstånden. Motiveringen att lärosätena haft knappt om tid att sammanställa ansökningarna känns inte särskilt övertygande då detta faktum varit känt sedan länge. Beslut om senareläggning av prövningen borde ha tagits tidigare, vilket också påpekades upprepade gånger vid de möten HSV anordnade under våren 2010. Att besluta om en extra prövning utifrån resultatet av den ordinarie prövningen skadar endast förtroendet för HSV som en självständig kvalitetssäkerande myndighet (Högskolan Dalarna).

Fråga 7

I enkätens sista fråga ges lärosätena möjlighet till ytterligare kommentarer. De flesta har inte haft något att tillägga. Nedan redovisas några av slutkommentarerna.

Den korta tid som fanns till förfogande för ett beslut som får stora konsekvenser är inte acceptabelt – särskilt utifrån premissen att syftet var att skapa en ny och bättre lärarutbildning. Förutsättningarna för denna typ av process var mycket dåliga (Dans- och Cirkushögskolan).

Varför ha sådan fart i genomförande och värdering av förutsättningar vid en sådan genomgripande reform (Mittuniversitetet)!

Sammantaget kvarstår frågan om hur självständigt HSV är i relation till departementet. Här finns en trovärdighetsaspekt som sätter spår i uppfattning om myndighetens arbete. Den politiska styrningen tvingade fram en kort process som dessutom skiljde sig från andra granskningsprocesser där det i första hand ges en möjlighet att korrigera inom ramen för ett år. Detta hade varit betydligt mer korrekt än att direkt erbjuda en ny oerhörd kort ansökningsomgång. Processen var varit ett samhällsekonomiskt slöseri med medel som hade kunnat användas för att direkt förbättra brister i lärarutbildningen (Högskolan i Skövde).

Flera av granskarna vid intervjun på HSV hade märkliga frågor. Detta kom i tydlig kontrast till de som hade relevanta och skarpa frågor. Kvaliteten i utfrågningen upplevdes därför som svajig, särskilt när frågor kom att beröra inre organisation på lärosätet som vi inte prövades för (Mälardalens högskola).

Prövningen har också medfört en positiv stärkning av lärarutbildningens kvalitet (Karlstads universitet).

Högskoleverkets projektledare har varit tillgänglig för frågor under ansökanprocessen, vilket har underlättat. I bland har vi dock fått information om hur ansökan bäst bör utformas som inte visat sig vara optimal (Malmö högskola).

Vi är ganska kritiska i våra svar, men vi vill samtidigt betona att felet ligger inte hos HSV. Vi förstår att HSV och granskarna fick ett helt omöjligt uppdrag. De gjorde sitt bästa under mycket pressade förhållanden. Det blev inte perfekt, men efter omständigheterna är det svårt att klandra dem. Felet ligger hos HSV:s uppdragsgivare som formulerade uppdraget utan hänsyn till tidsramar och realiteter (Högskolan Jönköping).

Högskoleverkets medarbetare, framför allt (projektledarens namn), var hjälpsamma och vänliga. Grundproblemet ligger i den politiska styrningen. Utbildningsdepartementets beslut kom alltför sent och de var ofta oklara. Vi fick arbeta hårt utan tydlig färdriktning under en stor del av våren 2010 (Linköpings universitet).

Bilaga 4. Utfallstabeller

Tabell 2. Förskolläraexamen

Kvalitetsaspekt/ Lärosäte	Lärreresurs	Utbildningsmiljö	Styrdokument	Undervisning	Examensmål
Göteborgs univ					
Högsk i Borås					
Högsk Dalarna					
Högsk i Gävle					
Högsk i Halmstad					
Högsk i Jönköping					
Högsk Kristianstad					
Högskolan i Skövde					
Högsk Väst					
Karlstads univ					
Linköpings univ					
Linnéuniv					
Luleå tekniska univ					
Malmö högsk					
Mittuniv					
Mälardalens högsk					
Sthlms musikped inst					
Stockholms univ					
Södertörns högsk					
Umeå univ					
Uppsala univ					
Örebro univ					
Totalt: 9/22	8	7	9	8	8

Ej tillfredsställande

Tillfredsställande

Tabell 3. Grundlärarexamen, arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3

Kvalitetsaspekt/ Lärosäte	Lärraresurs	Utbildningsmiljö	Styrdokument	Undervisning	Examensmål
Göteborgs univ					
Högsk i Borås					
Högsk Dalarna					
Högsk i Gävle					
Högsk i Halmstad					
Högsk i Jönköping					
Högsk Kristianstad					
Högsk i Skövde					
Högsk Väst					
Karlstads univ					
Linköpings univ					
Linnéuniv					
Luleå tekniska univ					
Malmö högsk					
Mittuniv					
Mälardalens högsk					
Stockholms univ					
Södertörns högsk					
Umeå univ					
Uppsala univ					
Örebro univ					
Totalt: 8/21	3	3	12	14	9

Ej tillfredsställande

Tillfredsställande

Tabell 4. Grundlärarexamen, arbete i årskurs 4-6

Kvalitetsaspekt/ Lärosäte	Lärraresurs	Utbildningsmiljö	Styrdokument	Undervisning	Examensmål
Göteborgs univ					
Högsk i Borås					
Högsk Dalarna					
Högsk i Gävle					
Högsk i Halmstad					
Högsk i Jönköping					
Högsk Kristianstad					
Högsk i Skövde					
Högsk Väst					
Karlstads univ					
Linköpings univ					
Linnéuniv					
Luleå tekniska univ					
Malmö högsk					
Mittuniv					
Mälardalens högsk					
Stockholms univ					
Södertörns högsk					
Umeå univ					
Uppsala univ					
Örebro univ					
Totalt: 8/21	2	3	12	13	9

Ej tillfredsställande

Tillfredsställande

Tabell 5. Grundlärarexamen, arbete i fritidsbem

Kvalitetsaspekt/ Lärosäte	Lärreresurs	Utbildningsmiljö	Styrdokument	Undervisning	Examensmål
Göteborgs univ					
Högsk i Borås					
Högsk i Gävle					
Högsk i Jönköping					
Högsk Kristianstad					
Högsk Väst					
Karlstads univ					
Linköpings univ					
Linnéuniv					
Luleå tekniska univ					
Malmö högsk					
Mittuniv					
Stockholms univ					
Södertörns högsk					
Umeå univ					
Uppsala univ					
Örebro univ					
Totalt: 8/17	4	2	11	10	8

Ej tillfredsställande

Tillfredsställande

Tabell 6. Yrkeslärarexamen

Kvalitetsaspekt/ Lärosäte	Lärreresurs	Utbildningsmiljö	Styrdokument	Undervisning	Examensmål
Göteborgs univ					
Högsk Dalarna					
Högsk i Gävle					
Högsk i Jönköping					
Högsk Kristianstad					
Högsk i Skövde					
Högsk Väst					
Karlstads univ					
Linköpings univ					
Linnéuniv					
Malmö högskola					
Mittuniv					
Stockholms univ					
Umeå univ					
Örebro univ					
Totalt: 4/15	3	2	5	3	6

Ej tillfredsställande

Tillfredsställande

Tabell 7. "Anslagsgruppen"

Utbildning	Lärosäte	Lärarresurs	Utbildningsmiljö	Styrdokument	Undervisning	Examensmål
Förskollärare	HDa					
	HiG					
	HKr					
	HS					
	MdH					
	UmU					
	ÖU					
	HJ					
	SMI					
Grundlärare f-3	HiG					
	HS					
	HV					
	LTU					
	MdH					
	MiU					
	SU					
	UmU					
Grundlärare 4-6	HiG					
	HS					
	HV					
	LTU					
	MdH					
	MiU					
	SU					
	UmU					
Grundlärare fritidshem	HiG					
	HV					
	KaU					
	LTU					
	MiU					
	SU					
	UmU					
	UU					
Yrkeslärare	MiU					
	UmU					
	ÖU					
	HJ					
Totalt		20	16	32	33	33

Ej tillfredsställande

Tillfredsställande